

Δημόσιες πολιτικές για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας: Η περίπτωση του προγράμματος κρατικών ενισχύσεων “Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II”

Τιμόθεος Ρέκκας¹

Οικονομολόγος ΕΚΠΑ, MSc Εφαρμοσμένης Οικονομικής και Οικονομικής Πολιτικής ΕΚΠΑ, απόφοιτος Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης (ΕΣΔΔΑ), στέλεχος Γενικής Γραμματείας Βιομηχανίας Υπουργείου Ανάπτυξης και Επενδύσεων

Περίληψη

Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας αποτελεί έναν από τους βασικούς στόχους των περισσότερων κυβερνήσεων παγκοσμίως προκειμένου να συμβάλουν στην ανάπτυξη των εθνικών οικονομιών και τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Στο πλαίσιο λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης τα κράτη-μέλη έχουν τη δυνατότητα να χρηματοδοτούν τις επιχειρήσεις τους για τη διενέργεια επενδυτικών σχεδίων αναπτυξιακού σκοπού, χρησιμοποιώντας κεφάλαια από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ), κυρίως από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης. Η χρηματοδότηση λαμβάνει χώρα μέσα από προγράμματα κρατικών ενισχύσεων των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων τα οποία εντάσσονται σε στρατηγικά πλαίσια αναφοράς που εγκρίνονται στην αρχή κάθε προγραμματικής περιόδου από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, με ταυτόχρονη υποχρέωση τήρησης του άρθρου 107 της Συνθήκης Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως προς την τήρηση των κανόνων ανταγωνισμού στην στο πλαίσιο λειτουργία της εσωτερικής αγοράς. Η Ελλάδα έχει μακρά παράδοση στο σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων κρατικών ενισχύσεων με τη χρήση του εργαλείου της επιχορήγησης, μέσω συγχρηματοδοτούμενων πόρων της χώρας και των ΕΔΕΤ. Το συγχρηματοδοτούμενο πρόγραμμα «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» αποτέλεσε μέρος της στρατηγικής του Υπουργείου Ανάπτυξης για την αντιμετώπιση της οικονομικής κρίσης, προσφέροντας μία διέξοδο στις ελληνικές επιχειρήσεις, κυρίως τις μικρομεσαίες, προκειμένου να επεκτείνουν τη δραστηριότητά τους στις διεθνείς αγορές αναβαθμίζοντας παράλληλα την παραγωγική τους διαδικασία. Η ολοκλήρωση του προγράμματος προσφέρεται για την εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων από την πορεία υλοποίησης του, καθώς και για τον εντοπισμό κρίσιμων παραμέτρων που σχετίζονται με την ετερογένεια των επιχειρήσεων ως προς το μέγεθος, τον κλάδο και την περιφέρεια εγκατάστασής τους, καθώς και το βαθμό και τον τρόπο εμπλοκής της δημόσιας διοίκησης, οι οποίες θα πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη κατά το σχεδιασμό προγραμμάτων κρατικής ενίσχυσης ως εργαλείων δημόσιας πολιτικής.

Λέξεις – κλειδιά: Εξωστρέφεια, επιχειρηματικότητα, επιχορηγήσεις, Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Επενδυτικά Ταμεία, κρατική ενίσχυση, μικρομεσαίες επιχειρήσεις (ΜμΕ).

¹ Ο κ. Τιμόθεος Ρέκκας είναι απόφοιτος της Σχολής Οικονομικών Επιστημών του Εθνικού Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (ΕΚΠΑ) και κάτοχος μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στην «Εφαρμοσμένη Οικονομική και Οικονομική Πολιτική» από την ίδια σχολή. Από το Δεκέμβριο του 2005 υπηρετεί στη Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας του Υπουργείου Ανάπτυξης, όπου διορίστηκε μετά την αποφοίτησή του από την Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης. Από το Φεβρουάριο του 2012 είναι προϊστάμενος του Τμήματος Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας, Βελτίωσης της Ανταγωνιστικότητας και Πρόσβασης των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων σε Χρηματοπιστωτικούς Θεσμούς της Διεύθυνσης Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων. Στο πλαίσιο άσκησης των αρμοδιοτήτων του, μεταξύ άλλων, διετέλεσε μέλος της ομάδας σύνταξης του Οδηγού Εφαρμογής του Προγράμματος «Εξωστρέφεια - Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II», είχε την ευθύνη της διοικητικής παρακολούθησής του, διετέλεσε πρόεδρος της Επιτροπής Παρακολούθησης και είχε την επιμέλεια σύνταξης της εκ των υστέρων (ex-post) αξιολόγησης των αποτελεσμάτων του προγράμματος. E-mail: rekkas_t@ggb.gr, timotheosrekkas@gmail.com.

Public policies for the support of entrepreneurship: The case of state-aid program “Extroversion – Competitiveness of enterprises II”

Timotheos Rekkas

Economist, MSc in Economic Policy and Applied Economics, University of Athens, graduate of National School for Public Administration, General Secretary for Industry, Hellenic Ministry for Development and Investments

Abstract

Enhancing entrepreneurship is one of the main goals of most governments worldwide in order to contribute to job creation and the development of national economies. European Union's Member States have the opportunity to finance their businesses to implement investment projects for development reasons, using sources of the European Structural Investment Funds (ESIF), mainly by the European Regional Development Fund. Funding is provided through state aid programs which are part of Strategic Reference Frameworks approved by the European Commission at the beginning of each programming period, while complying with Article 107 of the Treaty of the European Union as regards the implementation of competition rules in the internal market. Greece has a long tradition on designing and implementing state aid programs which provide grants to potential beneficiaries and are co-funded by national and ESIF sources. The "Extroversion - Competitiveness of enterprises II" co-funded program was part of the Ministry of Development's strategy to tackle the economic crisis by offering a way out to Greek companies, especially small and medium-sized enterprises, to expand their operations in international markets by upgrading their production process in parallel. The completion of the program offers useful conclusions regarding the implementation process and helps policy makers to identify critical parameters related to the heterogeneity of companies in terms of size, industry and region of their establishment, as well as the degree and manner of public administration's involvement, which should be seriously taken into account when designing state aid programs as instruments of public policy.

Keywords: Extroversion, entrepreneurship, European Structural Investment Funds, grants, small and medium sized enterprises (SMEs), state aid.

Εισαγωγή

Η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας μέσω προγραμμάτων κρατικών ενισχύσεων κατά την έννοια του άρθρου 107, παρ. 1 της Συνθήκης Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ), αποτελεί μία κοινά αποδεκτή πρακτική στο πλαίσιο των δημόσιων πολιτικών των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την επίτευξη των στόχων της ισόρροπης ανάπτυξης και της κοινωνικής συνοχής σε περιφερειακό επίπεδο. Οι επιχορηγήσεις αποτελούν διαχρονικά το πιο ευρέως χρησιμοποιούμενο εργαλείο των κυβερνήσεων για την ενίσχυση των επιχειρήσεων για την ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων τους. Η ελληνική δημόσια διοίκηση διαθέτει σημαντική εμπειρία σε θέματα σχεδιασμού και υλοποίησης προγραμμάτων κρατικών ενισχύσεων με το εργαλείο της επιχορήγησης, τα οποία συγχρηματοδοτούνται με εθνικούς και ευρωπαϊκούς πόρους των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών Ταμείων (ΕΔΕΤ). Το

συγχρηματοδοτούμενο πρόγραμμα «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» το οποίο εξετάζεται στο παρόν άρθρο, σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε από τις αρμόδιες εθνικές αρχές και η χρηματοδότησή του αντλήθηκε σύμφωνα με τους όρους του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) κατά την προγραμματική περίοδο 2007-2013, η επιλεξιμότητα δαπανών της οποίας επεκτάθηκε έως τις 31-12-2015, σύμφωνα με τον κανόνα n+2 που εφαρμόζεται στις περιφερειακές ενισχύσεις (βλ. Ευρωπαϊκή Επιτροπή, *Rules and conditions applicable to actions co-financed from Structural Funds and Cohesion Fund*, 2009, κεφ. 2.3, σελ.7). Το πρόγραμμα είχε στόχο την τόνωση της εξωστρέφειας των ελληνικών επιχειρήσεων μέσω της επιχορήγησης μέρους του επιλέξιμου προϋπολογισμού ολοκληρωμένων επενδυτικών σχεδίων ανάπτυξης δραστηριοτήτων με εξωστρεφή προσανατολισμό, προσφέροντας ελκυστικά ποσοστά ενίσχυσης στις επιχειρήσεις με δραστηριότητα στην Ελλάδα. Η κατανομή του διαθέσιμου για το πρόγραμμα προϋπολογισμού των 30 εκ. ευρώ, είχε προτεραιότητα την ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων και σε μικρότερο βαθμό των μεγάλων επιχειρήσεων. Στο πλαίσιο του παρόντος άρθρου, αφού παρουσιάζεται αρχικά και με συνοπτικό τρόπο η έννοια της κρατικής ενίσχυσης, στη συνέχεια, περιγράφεται η έννοια της επιχορήγησης ως εργαλείου δημόσιας πολιτικής για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας με τις αρνητικές και θετικές πτυχές της σύμφωνα με τη σχετική βιβλιογραφία. Ακολουθεί η παρουσίαση των κυριότερων χαρακτηριστικών του προγράμματος όπως απορρέουν από τον οδηγό εφαρμογής και των γενικών στοιχείων και τα συμπεράσματα του απολογισμού του προγράμματος. Το άρθρο καταλήγει στην εξαγωγή συμπερασμάτων που προέκυψαν από την πορεία υλοποίησής του και την υποβολή προτάσεων για το σχεδιασμό προγραμμάτων ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας στο πλαίσιο δημόσιων πολιτικών που θα στοχεύουν στην κάλυψη των πραγματικών αναγκών των επιχειρήσεων, λαμβάνοντας υπόψη το σημαντικό βαθμό ετερογένειας που παρουσιάζουν.

Η έννοια της κρατικής ενίσχυσης

Σύμφωνα με την «Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την έννοια της κρατικής ενίσχυσης όπως αναφέρεται στο άρθρο 107 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης» (2016/C 262/01), κρατική ενίσχυση είναι κάθε ενίσχυση που χορηγείται με οποιαδήποτε μορφή από χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ), ή με κρατικούς πόρους, η οποία νοθεύει ή απειλεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό μέσω της ευνοϊκής μεταχείρισης ορισμένων επιχειρήσεων ή ορισμένων κλάδων παραγωγής. Οι ενισχύσεις αυτές είναι ασυμβίβαστες με την εσωτερική αγορά κατά το μέτρο που επηρεάζουν τις μεταξύ των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης συναλλαγές. Για την ύπαρξη κρατικής ενίσχυσης πρέπει να πληρούνται σωρευτικά τα ακόλουθα τέσσερα κριτήρια: (α) η στήριξη να χορηγείται από το κράτος ή μέσω κρατικών πόρων, (β) να ευνοεί μία ή περισσότερες επιχειρήσεις στις οποίες να παρέχεται επιλεκτικό πλεονέκτημα, (γ) η στήριξη να νοθεύει ή να μπορεί να νοθεύσει τον ανταγωνισμό και (δ) να επηρεάζει τις συναλλαγές μεταξύ χωρών της ΕΕ. Στις μορφές κρατικής ενίσχυσης, συγκαταλέγονται οι επιχορηγήσεις, καθώς και διάφορα κίνητρα φορολογικής φύσης (π.χ. φορολογικές εκπτώσεις και απαλλαγές), χρηματοδοτικά εργαλεία δανειακού (loans) ή κεφαλαιακού (equity) τύπου (π.χ. δάνεια με κρατική εγγύηση ή με

ευνοϊκούς όρους, όπως επιδότηση επιτοκίου, μακρά περίοδος αποπληρωμής, περίοδος χάριτος ή κεφαλαιακή ενίσχυση τύπου venture capital).²

Η επιχορήγηση ως εργαλείο δημόσιας πολιτικής για την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας

Η επιχορήγηση αποτελεί μία μη επιστρεπτέα μορφή ενίσχυσης, η οποία δεν έχει το χαρακτήρα της ανακύκλωσης ή επαναχρησιμοποίησης εκ μέρους του κράτους, όπως συμβαίνει συνήθως με τα δανειοδοτικά και τα κεφαλαιουχικά χρηματοδοτικά εργαλεία. Στην ουσία πρόκειται για πόρους που δίνονται εφάπαξ με τη μόνη υποχρέωση να τηρούνται οι όροι και οι προϋποθέσεις του οδηγού εφαρμογής του προγράμματος κρατικής ενίσχυσης και χωρίς πάντοτε να είναι σαφής ο αντίκτυπος, τόσο για την επιχείρηση (π.χ. συνεισφορά στη δημιουργία κερδών ή στην αύξηση εξαγωγών, βελτίωση θέσης στην αγορά, δημιουργία ανταγωνιστικού πλεονεκτήματος κλπ), όσο και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο (π.χ. δημιουργία θέσεων εργασίας, συνεισφορά στην αύξηση του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος ή στη δημιουργία προστιθέμενης αξίας στην οικονομία κλπ). Για πολλούς ερευνητές, η χρήση επιχορηγήσεων για την υποστήριξη της επιχειρηματικής δραστηριότητας δεν αποτελεί ένα αποτελεσματικό μέσο πολιτικής καθώς: α) οι πόροι που διατίθενται για τις επιχειρήσεις δεν ανακυκλώνονται αλλά δίνονται εφάπαξ και (β) η συνεισφορά τους τόσο σε μικρο-επίπεδο, όσο και σε μακρο-επίπεδο, αφενός δεν είναι εύκολα μετρήσιμη κι αφετέρου, είναι πιθανό να δημιουργούνται σοβαρές στρεβλώσεις στην αγορά, όπως η δημιουργία συνείδησης επιχορήγησης στις επιχειρήσεις ή η κατανομή των δημόσιων χρημάτων σε μη βιώσιμες οικονομικές μονάδες.

Επιπλέον των ανωτέρω, η μέχρι σήμερα, περιορισμένη επιστημονική βιβλιογραφία σχετικά με την αποτελεσματικότητα των επιχορηγήσεων ως μέσου άσκησης δημόσιας πολιτικής για την υποστήριξη της επιχειρηματικότητας και των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (Brown R., Lee N., 2017), αναφέρεται, τόσο σε αρνητικές, όσο και σε θετικές πτυχές της χρήσης τους. Ειδικότερα, ως αρνητικές πτυχές της χρήσης των επιχορηγήσεων αναφέρονται, αφενός ζητήματα που σχετίζονται με την ηθική (moral hazard) και τα οποία αφορούν την ύπαρξη ή όχι κινήτρου για την αποτελεσματική χρήση των πόρων της επιχορήγησης με δεδομένο ότι αποτελούν εξωτερική πηγή χρηματοδότησης κι αφετέρου, το ζήτημα της συμπληρωματικότητας (additionality) των πόρων (Wren C., 2005) και το γεγονός ότι η ευρεία χρήση της επιχορήγησης ως μέσου πολιτικής για την υποστήριξη των επιχειρήσεων δημιουργεί συχνά μία νοοτροπία επιχορήγησης (“grant mentality”). Το τελευταίο οδηγεί πολλές φορές στην εδραίωση της αντίληψης ότι για την υλοποίηση σχεδίων αναπτυξιακού χαρακτήρα εκ μέρους των επιχειρήσεων απαιτείται η ύπαρξη προγραμμάτων κρατικών ενισχύσεων, γεγονός που πράγματι οδηγεί σε σοβαρές στρεβλώσεις στην ίδια τη λειτουργία της αγοράς, όπως η ανορθολογική κατανομή των επιχορηγήσεων σε λάθος τύπους επιχειρήσεων (Brown R., Mawson S., Lee N., 2017). Είναι χαρακτηριστικό ότι τέτοιες νοοτροπίες εκπηγάζουν πολύ συχνά από την ίδια την επιχειρηματική κοινότητα και μάλιστα από επιχειρήσεις που κατά καιρούς έχουν υποστηριχθεί από τις δημόσιες παρεμβάσεις σε επίπεδο κρατικών ενισχύσεων. Το τελικό αποτέλεσμα είναι τελικά η μερική εκδίωξη του ιδιωτικού τομέα από το πεδίο των αναπτυξιακών επενδύσεων, το λεγόμενο δηλαδή “crowding out effect”³. Ο

² Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις γενικές διατάξεις που ισχύουν για τις κρατικές ενισχύσεις, καθώς και για τις ειδικές κατηγορίες ενισχύσεων, βλ. <https://eur-lex.europa.eu/summary/chapter/competition/0802.html?locale=el&root=0802>.

³ Για περαιτέρω ανάλυση σχετικά με το “crowding out effect” καθώς και για την αντιπαράθεση με την έννοια του “crowding-in effect”, βλ. Buitter, W. H. (1977), Arestis, P. (2011), Balcerzak A., Rogalska E. (2014), Maric Z., (2015), Joao Sousa Andrade, Antonio Portugal Duarte (2016).

δημόσιος τομέας αντί να βοηθήσει στην ανάληψη επενδυτικού ρίσκου εκ μέρους του ιδιωτικού τομέα οδηγεί τελικά τις ιδιωτικές επενδύσεις εκτός παιχνιδιού. Από την άλλη πλευρά, ο ιδιωτικός τομέας αντί να αναλάβει το επενδυτικό ρίσκο για τη διενέργεια αναπτυξιακών επενδύσεων με μακροχρόνιο ορίζοντα, περιμένει από τον δημόσιο τομέα να αναγγείλει κάποιο πρόγραμμα κρατικών ενισχύσεων επιχειρήσεων στο πλαίσιο του οποίου επιχορηγεί τον ιδιωτικό τομέα για την κάλυψη μέρους των δαπανών ενός επενδυτικού σχεδίου. Η πρωτοβουλία σε αυτή την περίπτωση όμως ανήκει στο δημόσιο τομέα. Ο ιδιωτικός τομέας περιμένει την ανάληψη πρωτοβουλίας εκ μέρους του δημόσιου τομέα προκειμένου να προχωρήσει στο σχεδιασμό και την υλοποίηση ενός επενδυτικού σχεδίου μακροχρόνιου χαρακτήρα.

Από την άλλη πλευρά, οι επιχορηγήσεις έχουν και θετικές επιπτώσεις στην οικονομία, ειδικά στο πλαίσιο άσκησης περιφερειακής πολιτικής (Wren C., 2005) με στόχο την αύξηση της κεφαλαιακής δαπάνης εκ μέρους των επιχειρήσεων και τη συνακόλουθη μείωση των ανισοτήτων μεταξύ διαφορετικών γεωγραφικών περιοχών σε όρους απασχόλησης και δημιουργίας προστιθέμενης αξίας (Harris R., Robinson C., 2005, Heart M. et al, 2008). Επίσης, οι επιχορηγήσεις είναι ένα σημαντικό εργαλείο στήριξης των επιχειρήσεων που έχουν τη δυνατότητα να χρηματοδοτήσουν ένα επενδυτικό σχέδιο, δεδομένου ότι απαιτείται αρχικά η διάθεση ίδιων πόρων σε όρους ταμειακών ροών προκειμένου να υλοποιηθεί το έργο και συχνά, η επιτυχία τους συμπαρασύρει θετικά και άλλους δρώντες στο πεδίο της αγοράς, όπως για παράδειγμα οι τράπεζες. Οι τελευταίες έχουν κάθε λόγο επομένως να υποστηρίξουν την υλοποίηση ενός εγκεκριμένου επενδυτικού σχεδίου με δανειακά κεφάλαια, καθώς η επιτυχής υλοποίησή του θα επιφέρει και σε αυτές αύξηση των κερδών τους και επέκταση των δραστηριοτήτων τους με νέα δάνεια για περαιτέρω ανάπτυξη των επιχειρήσεων-πελατών τους. Για την υλοποίηση άλλωστε ενός επενδυτικού σχεδίου, απαιτούνται πέραν της επιχορήγησης και ίδιοι πόροι των επιχειρήσεων, οι οποίοι προέρχονται, είτε από ίδια κεφάλαια που καλύπτονται με αύξηση μετοχικού κεφαλαίου για τις ανάγκες της επένδυσης ή από αποθεματικά κεφάλαια που προορίζονται για επενδύσεις. Επιπλέον, ένα μέρος της ίδιας συμμετοχής της επιχείρησης δύναται να προέρχεται και από τραπεζικό δανεισμό. Στην περίπτωση που ο τελευταίος καλύπτεται από πρόγραμμα/δράση κρατικής ενίσχυσης με χρηματοδοτικό εργαλείο δανειακού τύπου, τότε το ποσό της ενίσχυσης συμψηφίζεται κατά κάποιο τρόπο ή αφαιρείται από το ποσό της επιχορήγησης που έχει λάβει η επιχείρηση στο πλαίσιο του προγράμματος κρατικής ενίσχυσης με το εργαλείο της επιχορήγησης. Η διαδικασία αυτή προβλέπεται στο κανονιστικό πλαίσιο για τις κρατικές ενισχύσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης και είναι ιδιαίτερα αυστηρή και πολύ γραφειοκρατική, μιας και υπόκειται σε σειρά ιδιαίτερα απαιτητικών ελέγχων εκ μέρους των αρμόδιων οργάνων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ή των επιφορτισμένων για το σκοπό αυτό οργάνων των κρατών-μελών.

Το πρόγραμμα «Εξωστρέφεια - Ανταγωνιστικότητα των Επιχειρήσεων II»

Το Πρόγραμμα «Εξωστρέφεια - Ανταγωνιστικότητα των Επιχειρήσεων II» αποτέλεσε συνέχεια του πρώτου κύκλου για την ενίσχυση της εξωστρέφειας των ελληνικών επιχειρήσεων. Προκηρύχθηκε στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα 2007-2013» του Εθνικού Στρατηγικού Πλαισίου Αναφοράς (ΕΣΠΑ) 2007-2013, το οποίο εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και συγχρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) της Ευρωπαϊκής Ένωσης και εθνικούς πόρους

του ελληνικού Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων. Προέβλεπε ως εργαλείο ενίσχυσης - κρατικής ενίσχυσης τη μη επιστρεπτέα επιχορήγηση προς επιχειρήσεις που θα υπέβαλαν αίτηση υπαγωγής στο πρόγραμμα. Η ενίσχυση της εξωστρέφειας των ελληνικών επιχειρήσεων αποτέλεσε μέρος της στρατηγικής του Υπουργείου Ανάπτυξης κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης που ταλαιπώρησε την ελληνική οικονομία το διάστημα 2009-2015 και ιδιαίτερα, κατά την εφαρμογή σκληρών δημοσιονομικών πολιτικών που επέβαλαν τα μνημόνια συνεργασίας μεταξύ των ελληνικών κυβερνήσεων και των πιστωτών της για τη στήριξη της ελληνικής οικονομίας με δανειακά κεφάλαια από ειδικούς μηχανισμούς που δημιουργήθηκαν για το σκοπό αυτό.

Σύμφωνα με τον Οδηγό Εφαρμογής του προγράμματος⁴, οι διακηρυγμένοι στόχοι του προγράμματος «Εξωστρέφεια - Ανταγωνιστικότητα των Επιχειρήσεων II» ήταν οι ακόλουθοι:

- Η ενίσχυση της εξωστρεφούς επιχειρηματικότητας νέων και υφιστάμενων κατά κύριο λόγο μεταποιητικών μικρομεσαίων επιχειρήσεων ως βασικής επιλογής για την αναβάθμιση της παραγωγικής βάσης της χώρας προς αγαθά και υπηρεσίες υψηλής προστιθέμενης αξίας, με ποιότητα, περιβαλλοντική ευαισθησία και ενσωμάτωση γνώσης και καινοτομίας. Επιλέξιμες ήταν επίσης και μεγάλες επιχειρήσεις υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις που αναφέρονται στη συνέχεια. Η κύρια στόχευση όμως του προγράμματος αφορούσε την ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων με δραστηριότητα στην ελληνική επικράτεια.
- Η αύξηση της εξωστρεφούς επιχειρηματικής δραστηριότητας ευκαιρίας και της προβολής των ελληνικών επιχειρήσεων και των προϊόντων τους στις διεθνείς αγορές.
- Ο αναπροσανατολισμός της παραγωγής προς κλάδους και προϊόντα υψηλότερης προστιθέμενης αξίας με σημαντική συμβολή στην ενίσχυση της εξωστρεφούς ανταγωνιστικότητας τους, μέσω της ενίσχυσης της εξωστρέφειας των επιχειρήσεων και της σύναψης διεθνών συνεργασιών.
- Η ανάπτυξη συνεργασιών/συνεργειών μεταξύ των οικονομικών κλάδων της βιομηχανίας, του εμπορίου και των υπηρεσιών, καθώς και η ανάπτυξη δεσμών συνεργασίας μεταξύ ελληνικών και ξένων επιχειρήσεων, με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικής παρουσίας των πρώτων στις διεθνείς αγορές.

Το πρόγραμμα προκηρύχθηκε από τη Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας του Υπουργείου Ανάπτυξης κι εντάχθηκε στον Άξονα Προτεραιότητας 2 «Ενίσχυση της Επιχειρηματικότητας και της Εξωστρέφειας», κωδικός θεματικής προτεραιότητας 09 «Άλλα μέτρα για την τόνωση της έρευνας και της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜμΕ)» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» του ΕΣΠΑ 2007-2013. Η διαχείριση⁵ του προγράμματος ανατέθηκε στον Ενδιάμεσο Φορέα Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα Επιχειρηματικότητα (ΕΦΕΠΑΕ) στο πλαίσιο της σύμβασής του με την ΕΥΔ ΕΠΑΕ (νυν ΕΥΔ ΕΠΑνΕΚ).

⁴ Για αναλυτικές πληροφορίες βλ. *Οδηγός Εφαρμογής του Προγράμματος «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II»*, Υπουργείο Ανάπτυξης, Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας, Γενική Διεύθυνση Βιομηχανικής και Επιχειρηματικής Πολιτικής, Διεύθυνση Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (2013).

⁵ Η διαχείριση του προγράμματος αφορούσε τη διενέργεια διοικητικών και επιτόπιων ελέγχων πιστοποίησης φυσικού και οικονομικού αντικείμενου, πληρωμών προς επιχειρήσεις-δικαιούχους, εισηγήσεων προς την Επιτροπή Παρακολούθησης του προγράμματος σύμφωνα με τον Οδηγό Εφαρμογής, υποβολή εκθέσεων προόδου έργων, των ενεργειών που καθορίζονται στο κεφ.13.8 του Οδηγού Εφαρμογής κλπ.

Ειδικότερα, στο στάδιο υλοποίησης του προγράμματος συμμετείχαν τρεις διαφορετικοί φορείς και συγκεκριμένα, δύο φορείς που εντάσσονται στο στενό πυρήνα της δημόσιας διοίκησης και ανήκουν στο Υπουργείο Ανάπτυξης κι ένας φορέας μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα που ανήκει στον ιδιωτικό τομέα. Πραγματοποιήθηκαν διαφορετικά στάδια ελέγχου των προτάσεων που υποβλήθηκαν προκειμένου να επιβεβαιωθεί ότι πληρούσαν τις απαιτήσεις, τους όρους και τις προϋποθέσεις του οδηγού εφαρμογής του προγράμματος. Αρχικά, οι προτάσεις αξιολογήθηκαν από ανεξάρτητους και πιστοποιημένους αξιολογητές, στη συνέχεια από την αρμόδια επιτροπή αξιολόγησης και από την αρμόδια υπηρεσία για την υλοποίηση του προγράμματος. Ακολούθησε το στάδιο εξέτασης των ενστάσεων που υποβλήθηκαν κατά το στάδιο της αξιολόγησης των επενδυτικών προτάσεων και τέλος, η παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης των επενδυτικών σχεδίων, τόσο σε περιφερειακό επίπεδο από τον ιδιωτικό φορέα που ανέλαβε τη διενέργεια των ελέγχων του φυσικού και οικονομικού αντικείμενου, όσο και σε κεντρικό επίπεδο από την αρμόδια επιτροπή παρακολούθησης στην οποία κατέληγαν συγκεκριμένα αιτήματα και περιπτώσεις που προβλέπονταν ειδικά στον οδηγό εφαρμογής του προγράμματος.⁶ Η Διεύθυνση Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων ανέλαβε τη διοικητική παρακολούθηση του προγράμματος σε συνεργασία με την Επιτροπή Αξιολόγησης αιτήσεων ένταξης και την Επιτροπή Παρακολούθησης και Παραλαβής Έργου, η οποία ανέλαβε και την εξέταση των ενστάσεων επί των αποτελεσμάτων του σταδίου αξιολόγησης.⁷

Ο συνολικός προϋπολογισμός του προγράμματος (Δημόσια Δαπάνη) ανήλθε στο ποσό των 30 εκ. ευρώ και χρηματοδοτήθηκε με πόρους από επιμέρους Επιχειρησιακά Προγράμματα του ΕΣΠΑ 2007-2013 και ειδικότερα, με το ποσό των 7,7 εκ. ευρώ από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα»⁸, το ποσό των 10,85 εκ. ευρώ από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μακεδονίας-Θράκης (Κεντρική Μακεδονία)⁹, με το ποσό των 8 εκ. ευρώ από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μακεδονίας-Θράκης (Κεντρική Μακεδονία)¹⁰, το ποσό του 1,6 εκ. ευρώ από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μακεδονίας-Θράκης (Δυτική Μακεδονία)¹¹, το ποσό επίσης του 1,6 εκ. ευρώ από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου (Στερεά Ελλάδα)¹² και τέλος το ποσό των 150 χιλιάδων ευρώ από το από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κρήτης και Νήσων Αιγαίου (Νότιο Αιγαίο)¹³. Η παραπάνω κατανομή χρηματοδότησης του προγράμματος οφείλεται

⁶ ο.π. υποσημείωση 3, κεφάλαια 13.5 και 13.8.

⁷ Τόσο η Επιτροπή Αξιολόγησης, όσο και η Επιτροπή Παρακολούθησης του προγράμματος συγκροτήθηκαν με υπουργικές αποφάσεις, σύμφωνα με τα καθοριζόμενα στα κεφάλαια 12.4 και 13.5 του Οδηγού Εφαρμογής, αντίστοιχα.

⁸ Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» εγκρίθηκε με την υπ' αριθ. Ε(2007) 5338/26-10-2007 απόφαση έγκρισης για κοινοτική ενίσχυση από το ΕΤΠΑ, στο πλαίσιο της σύγκλισης των οκτώ Περιφερειών της Ελλάδος (CC1 GR161 PO001). Το πρόγραμμα «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» εντάχθηκε στον άξονα προτεραιότητας 2 «Ενίσχυση της Επιχειρηματικότητας και της Εξωστρέφειας» του κωδικού θεματικής προτεραιότητας 09 «Άλλα μέτρα για την τόνωση της έρευνας και της καινοτομίας και της επιχειρηματικότητας των ΜΜΕ» του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» του ΕΣΠΑ 2007-2013.

⁹ Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αττικής εγκρίθηκε με την υπ' αριθ. Ε(2007) 5443/5-11-2007 απόφαση έγκρισης για κοινοτική ενίσχυση από το ΕΤΠΑ (CC1 R161PO006).

¹⁰ Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μακεδονίας-Θράκης (Κεντρική Μακεδονία) εγκρίθηκε με την υπ' αριθ. Ε(2007) 5337/26-10-2007 απόφαση έγκρισης για κοινοτική ενίσχυση από το ΕΤΠΑ (CC1 GR161UPO008).

¹¹ Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μακεδονίας-Θράκης (Δυτική Μακεδονία) εγκρίθηκε με την υπ' αριθ. Ε(2007) 5337 /26-10-2007 απόφαση έγκρισης για κοινοτική ενίσχυση από το ΕΤΠΑ (CC1 GR161UPO008).

¹² Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου (Στερεά Ελλάδα) εγκρίθηκε με την υπ' αριθ. Ε(2007) 5332/26-10-2007 απόφαση έγκρισης για κοινοτική ενίσχυση από το ΕΤΠΑ (CC1 GR161UPO001).

¹³ Το από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Κρήτης και Νήσων Αιγαίου (Νότιο Αιγαίο) εγκρίθηκε με την υπ' αριθ. Ε(2007) 5439/5-11-2007 απόφαση έγκρισης για κοινοτική ενίσχυση από το ΕΤΠΑ (CC1 GR161UPO002).

στον τρόπο με τον οποίο διαρθρώθηκε το ΕΣΠΑ 2007-2013 από τις αρμόδιες ελληνικές αρχές κι εγκρίθηκε στη συνέχεια, από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.¹⁴

Η Δημόσια Δαπάνη του προγράμματος, δηλαδή τα χρήματα του κρατικού προϋπολογισμού που χρησιμοποιήθηκαν για την υλοποίηση του προγράμματος, συγχρηματοδοτήθηκε από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ) και το Ελληνικό Δημόσιο, διοχετεύθηκε κατά προτεραιότητα στις πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις (60% του προϋπολογισμού) και κατ' επέκταση στις μεσαίες (30% του προϋπολογισμού) και τις μεγάλες επιχειρήσεις (10% του προϋπολογισμού). Το πρόγραμμα υλοποιήθηκε σύμφωνα με το κανονιστικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την υλοποίηση έργων συγχρηματοδοτούμενων από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά Ταμεία της περιόδου 2007-2013 και συγκεκριμένα:

- Τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1998/2006 της Επιτροπής για τις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας (De Minimis Aid), σύμφωνα με τον οποίο το συνολικό ποσό των ενισχύσεων ήσσονος σημασίας που χορηγούνται στην ίδια επιχείρηση (ή σε ίδια δεδομένη επιχείρηση), δεν μπορεί να υπερβαίνει το ποσό των 200.000 ευρώ (ή 100.000 ευρώ για τον τομέα των μεταφορών) μέσα σε μία τριετία (τρέχον οικονομικό έτος και τα (αμέσως) προηγούμενα δύο (2) οικονομικά έτη πριν από την ημερομηνία ένταξης της πρότασης.
- Τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 800/2008 της Επιτροπής της 6^{ης} Αυγούστου 2008 (Γενικός Κανονισμός Απαλλαγής κατά κατηγορία) και ειδικότερα το άρθρο 14.
- Τον Κανονισμό (ΕΚ) 1080/2006 (Κανονισμός για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, όπως αντικαθιστά τον Καν. 1783/99), όπως ισχύει.
- Τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1828/2006 της Επιτροπής της 8.12.2006 (ΕΕΕΕ L 317/27.12.2006) “για τη θέσπιση κανόνων σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού ΕΚ 1083/2006 του Συμβουλίου της 11.7.2006 περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και του κανονισμού ΕΚ 1080/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.
- Τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1083/2006 του Συμβουλίου της 11.7.2006 (ΕΕΕΕ L 210/31.7.2006) «Καθορισμός γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και την κατάργηση του ΕΚ 1260/1999”, όπως ισχύει, και ειδικότερα τα οριζόμενα στο άρθρο 34 παρ. 2 του Κανονισμού, βάσει του οποίου υπάρχει η δυνατότητα για υλοποίηση παρεμβάσεων για την αναβάθμιση του ανθρώπινου δυναμικού (που εμπίπτουν στο Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο), κατά συμπληρωματικό τρόπο σε σχέση με τις δράσεις των αξόνων του Επιχειρησιακού Προγράμματος, όταν αυτό κρίνεται απαραίτητο για την ικανοποιητική υλοποίηση των δράσεων του Άξονα και έως 10% της κοινοτικής χρηματοδότησης αυτού (ρήτρα ευελιξίας)».

Επίσης, εφαρμόστηκε η ισχύουσα το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα ελληνική νομοθεσία αναφορικά με την υλοποίηση συγχρηματοδοτούμενων με την Ευρωπαϊκή Ένωση έργων και ειδικότερα, το σχετικό εθνικό πλαίσιο όπως καθορίστηκε με το

¹⁴ Αρμόδιες υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την έγκριση των εθνικών σχεδίων είναι αφενός, η Γενική Διεύθυνση Περιφερειακής Πολιτικής (DG REGIO) για την περιφερειακή συνοχή κι αφετέρου, η Γενική Διεύθυνση Ανταγωνισμού (DG COMP) για την τήρηση των κανόνων ανταγωνισμού σύμφωνα με το άρθρο 107 (πρώην άρθρο 87) της Συνθήκης Λειτουργίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

N.3614/2007 «Διαχείριση, έλεγχος και εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2007 – 2013», ΦΕΚ 267/Α'). Επιλέξιμες προς χρηματοδότηση ήταν οι όλες οι νέες και οι υφιστάμενες πολύ μικρές, μικρές, μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις των τομέων της μεταποίησης, των κατασκευών και επιλεγμένων δραστηριοτήτων του εμπορίου και των υπηρεσιών με νομική μορφή Ανώνυμης Εταιρίας, Εταιρίας Περιορισμένης Ευθύνης, Ομόρρυθμης Εταιρίας, Ετερόρρυθμης Εταιρίας, Ιδιωτικής Κεφαλαιουχικής Εταιρίας, ατομικής επιχείρησης, συνεταιρισμού κερδοσκοπικού χαρακτήρα).

Ειδικότερα, για τις περιπτώσεις που αφορούσαν μικρομεσαίες επιχειρήσεις, επιλέξιμες θεωρούνταν όλοι οι νομικές μορφές πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων κατά την έννοια του άρθρου 2 του ορισμού ΜμΕ του Παραρτήματος Ι του Κανονισμού 800/2008 και τη Σύσταση 361/2003 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που απασχολούν από 0 έως 250 άτομα (εκφραζόμενα σε Ετήσιες Μονάδες Εργασίας (ΕΜΕ) και το όριο του κύκλου εργασιών τους δεν υπερβαίνει τα 50 εκατομμύρια ευρώ ή το σύνολο του ετήσιου ισολογισμού δεν υπερβαίνει τα 43 εκατομμύρια ευρώ. Οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις είχαν τη δυνατότητα να ενισχυθούν με το εργαλείο της μη επιστρεπτέας επιχορήγησης λαμβάνοντας ποσοστιαία ενίσχυση επί του συνολικού εγκεκριμένου προϋπολογισμού της επένδυσης, σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα:

Πίνακας 1: Ποσοστά ενίσχυσης ανάλογα με τον κλάδο και το μέγεθος των επιχειρήσεων

ΜΕΓΕΘΟΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ	ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΜΕ ΔΙΑΚΡΙΤΟ ΕΠΕΝΔΥΤΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ		ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	
	Των κλάδων μεταποίησης, επιλέξιμων υπηρεσιών, κατασκευών	Των επιλεγμένων κλάδων του εμπορίου	Συνεργασίες μικρομεσαίων επιχειρήσεων των κλάδων μεταποίησης, κατασκευών, επιλέξιμων υπηρεσιών (τουλάχιστον τρεις)	Συνεργασίες με μικρομεσαίες επιχειρήσεις των κλάδων του εμπορίου ή με μεγάλες επιχειρήσεις Δύο (2) μικρομεσαίες επιχειρήσεις των κλάδων μεταποίησης, κατασκευών, επιλέξιμων υπηρεσιών μαζί με: <ul style="list-style-type: none"> • είτε μία (1) μικρομεσαία επιλέξιμου κλάδου του Εμπορίου • είτε μία (1) επιλέξιμου κλάδου Μεγάλη επιχείρηση
Πολύ μικρή, μικρή και μεσαία (<250 άτομα)	45%	35%	55%	55%
Μεγάλη (≥250 άτομα)	30%	-	-	45%

Πηγή: Οδηγός εφαρμογής του προγράμματος «Εξωστρέφεια -Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» (2013).

Από τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα προκύπτει η μερική στόχευση του προγράμματος προς την ενίσχυση της εξωστρέφειας των πολύ μικρών επιχειρήσεων καθώς και των συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων ανεξαρτήτου μεγέθους, καθώς προβλέφθηκαν μεγαλύτερα ποσοστά ενίσχυσης για τις συγκεκριμένες κατηγορίες

επενδυτικών σχεδίων. Ειδικότερα, επιλέξιμες για ενίσχυση ήταν οι ακόλουθες κατηγορίες:

- I. Πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες δραστηριοποιούνταν στον ελληνικό χώρο στους τομείς της μεταποίησης, των κατασκευών και επιλεγμένων υπηρεσιών οι οποίες υπέβαλαν προς αξιολόγηση διακριτό επενδυτικό σχέδιο χωρίς συνεργασίες, αλλά με χαμηλότερο ποσοστό επιχορήγησης (45% επιχορήγηση για μεμονωμένο επενδυτικό σχέδιο έναντι 55% για επενδυτικό σχέδιο με συνεργασίες, αντίστοιχα).
- II. Πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις στον τομέα του εμπορίου, οι οποίες είχαν τη δυνατότητα: (α) να υποβάλουν προς αξιολόγηση και ένταξη, εκτός από δικό τους διακριτό επενδυτικό σχέδιο, και σύμφωνο συνεργασίας κοινών ενεργειών αποκλειστικά για τους σκοπούς του προγράμματος, με τουλάχιστον δύο επιλέξιμες μικρομεσαίες επιχειρήσεις των κλάδων μεταποίησης, κατασκευών, επιλέξιμων υπηρεσιών, εκ των οποίων η μία τουλάχιστον μεταποιητική, με επιλέξιμη δραστηριότητα (ποσοστό επιχορήγησης 55%) ή (β) να υποβάλουν προς αξιολόγηση διακριτό επενδυτικό σχέδιο χωρίς συνεργασίες αλλά με χαμηλότερο ποσοστό επιχορήγησης (ποσοστό επιχορήγησης 35%).
- III. Μεγάλες επιχειρήσεις στους τομείς της μεταποίησης, των κατασκευών και επιλεγμένων υπηρεσιών, οι οποίες είχαν τη δυνατότητα: (α) να υποβάλουν προς αξιολόγηση, εκτός από δικό τους διακριτό επενδυτικό σχέδιο, και σύμφωνο συνεργασίας κοινών ενεργειών αποκλειστικά για τους σκοπούς του προγράμματος, με τουλάχιστον δύο (2) μικρομεσαίες επιλέξιμες επιχειρήσεις των κλάδων μεταποίησης, κατασκευών, επιλέξιμων υπηρεσιών, εκ των οποίων η μία τουλάχιστον μεταποιητική (ποσοστό χρηματοδότησης 45%) ή (β) να υποβάλουν προς αξιολόγηση διακριτό επενδυτικό σχέδιο χωρίς συνεργασίες αλλά με χαμηλότερο ποσοστό επιχορήγησης (ποσοστό χρηματοδότησης 30%).
- IV. Ομάδες πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων (τουλάχιστον τριών επιχειρήσεων των κλάδων μεταποίησης, κατασκευών και επιλέξιμων υπηρεσιών), οι οποίες μπορούσαν να υποβάλουν προς αξιολόγηση και ένταξη, εκτός από το δικό τους διακριτό επενδυτικό σχέδιο, και σύμφωνο συνεργασίας κοινών ενεργειών αποκλειστικά για τους σκοπούς του προγράμματος.

Βασική προϋπόθεση για τη σύναψη συνεργασίας των παραπάνω περιπτώσεων II και III, ήταν να συμμετέχει στη συνεργασία μια τουλάχιστον μεταποιητική επιχείρηση, κάτι που σηματοδοτούσε μία επιμέρους στόχευση του προγράμματος που αφορούσε την ενίσχυση της εξωστρέφειας, κατά κύριο λόγο των μεταποιητικών επιχειρήσεων. Στο πλαίσιο του Προγράμματος «Εξωστρέφεια - Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» ενισχύονταν επενδυτικά σχέδια προϋπολογισμού επένδυσης από 20.000 ευρώ έως 200.000 ευρώ για τους επιλέξιμους ΚΑΔ – NACE 2008 του προγράμματος¹⁵ και από 20.000 ευρώ έως 100.000 ευρώ για επενδυτικά σχέδια επιχειρήσεων των ΚΑΔ 62, 63 και 70 - 70.22, 73 - 73.11.11, 74 - 74.10.1, 74.10.2, 91.¹⁶

¹⁵ Για τους επιλέξιμους ΚΑΔ του προγράμματος βλ. Παράρτημα VI. Οδηγού Εφαρμογής του προγράμματος «Εξωστρέφεια - Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» (2013), Για τη στατιστική ταξινόμηση των ΚΑΔ, βλ. Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), Ταξινόμηση Οικονομικών Δραστηριοτήτων ΚΑΔ – NACE 2008.

¹⁶ 62: Δραστηριότητες προγραμματισμού ηλεκτρονικών υπολογιστών, παροχής συμβουλών και συναφείς δραστηριότητες, 63: Δραστηριότητες υπηρεσιών πληροφορίας, 70: Δραστηριότητες κεντρικών γραφείων· δραστηριότητες παροχής συμβουλών διαχείρισης, 70.22 Δραστηριότητες παροχής επιχειρηματικών συμβουλών και άλλων συμβουλών διαχείρισης, 73: Διαφήμιση και έρευνα αγοράς, 73.11.11: Υπηρεσίες πλήρους διαφήμισης, 74: Άλλες επαγγελματικές, επιστημονικές και τεχνικές δραστηριότητες, 74.10.1: Υπηρεσίες σχεδιασμού εσωτερικών χώρων, βιομηχανικής σχεδίασης και άλλες υπηρεσίες εξειδικευμένου σχεδιασμού, 74.10.2: Παραγωγή φωτοτύπων σχεδίων, 91: Δραστηριότητες βιβλιοθηκών, αρχειοφυλακείων, μουσείων και λοιπές πολιτιστικές δραστηριότητες.

Το ύψος του προϋπολογισμού των προτεινόμενων επενδυτικών σχεδίων δεν ήταν δυνατό να υπερβαίνει το 60% του μέσου όρου του κύκλου εργασιών της τελευταίας τριετίας της επιχείρησης ή τουλάχιστον της μίας (1) δωδεκάμηνης πλήρους διαχειριστικής χρήσης (για την περίπτωση των νέων επιχειρήσεων). Το υπόλοιπο ποσό, πέραν της δημόσιας χρηματοδότησης, έπρεπε να καλυφθεί από τις επιχειρήσεις-δικαιούχους του προγράμματος και λογιζόταν ως Ιδιωτική Συμμετοχή, η οποία μπορούσε να καλυφθεί, είτε με ίδιους πόρους των επιχειρήσεων, είτε με τραπεζικό δανεισμό. Στην τελευταία περίπτωση, εάν ο τραπεζικός δανεισμός παρέχονταν μέσω συγχρηματοδοτούμενης δράσης χρηματοδοτικού εργαλείου (π.χ. δάνειο με εγγύηση του ελληνικού κράτους ή δάνειο με επιδοτούμενο επιτόκιο μέσω ταμείου συνεπένδυσης κεφαλαίων στο οποίο συμμετείχε το κράτος σε συνεργασία με ιδιωτικούς φορείς), τότε η ενίσχυση αυτή θα έπρεπε υποχρεωτικά να αφαιρεθεί από την επιχορήγηση, σύμφωνα με συγκεκριμένη μεθοδολογία υπολογισμού του Ακαθάριστου Ισοδυνάμου Επιχορήγησης.¹⁷

Οι επιλέξιμες δαπάνες αφορούσαν επενδυτικά σχέδια με έμφαση στην παραγωγή νέων προϊόντων και υπηρεσιών ή εν γένει προϊόντων και υπηρεσιών και την πώλησή τους σε νέες αγορές στο εξωτερικό. Στον ακόλουθο πίνακα παρουσιάζεται το μέγιστο δυνατό ποσοστό ενίσχυσης άνα κατηγορία δαπάνης για κάθε διακριτό επενδυτικό σχέδιο και τα αντίστοιχα μέγιστα επιτρεπόμενα ποσοστά ή/και ποσά ενίσχυσης:

Πίνακας 2: Μέγιστο δυνατό ποσοστό ενίσχυσης ανα κατηγορία δαπάνης

A/A	Κατηγορία Ενέργειας (Δαπάνης)	Μέγιστο επιλέξιμο ποσοστό στον προϋπολογισμό του έργου
1.	Μηχανολογικός & Εργαστηριακός εξοπλισμός – Ειδικές Εγκαταστάσεις	50%
2.	Ενέργειες πληροφορικής/τηλεπικοινωνιών	30 %
3.	Ενέργειες σχεδιασμού και πιστοποίησης προϊόντων / υπηρεσιών και συσκευασίας /ετικέτας – Ενέργειες ποιότητας / πιστοποίησης διαχειριστικών συστημάτων	70%
4.	Ενέργειες προβολής & επικοινωνίας σε αγορές – στόχους (πλην μελετών)	60%
5.	Ενέργειες Τεχνικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης	30 % και μέχρι του ποσού των 40.000 ευρώ
6.	Προστασία ή απόκτηση και χρήση πατεντών, πνευματικής ιδιοκτησίας και μεταφοράς τεχνογνωσίας (πλην μελετών)	50%
7.	Ανάπτυξη εξειδικευμένου προσωπικού και ανθρωπίνων πόρων (μόνο για νέες πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις).	20%
8.	Λοιπές Ενέργειες / Δαπάνες (μόνο για νέες πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις).	10%

¹⁷ Βλ. Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης (ETEAN A.E.), Ταμείο Επιχειρηματικότητας, Υπολογισμός Ακαθάριστου Ισοδυνάμου Ενίσχυσης.

Πηγή: Οδηγός εφαρμογής του προγράμματος «Εξωστρέφεια - Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» (2013).

Η κατανομή του προϋπολογισμού κάθε επενδυτικής πρότασης στις επιλέξιμες δαπάνες έπρεπε να τηρεί υποχρεωτικά την ακόλουθη μαθηματική σχέση: $\{(1)+(2)+(3)+(4)+(6)+(7)\} \geq (60\% * \text{Π/Υ})$. Η διάρκεια υλοποίησης των εγκεκριμένων έργων ορίστηκε αρχικά σε δεκαπέντε (μήνες) από την ημερομηνία υπογραφής της απόφασης ένταξης της επιχείρησης με δυνατότητα τρίμηνης (3) παράτασης, στην περίπτωση υποβολής αιτήματος παράτασης πριν την αρχικά καθοριζόμενη ημερομηνία ολοκλήρωσης του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου του επενδυτικού σχεδίου. Η χρονική διάρκεια υλοποίησης των ενταγμένων επενδυτικών έργων παρατάθηκε αρχικά στους 18 μήνες και στη συνέχεια, στους 21 μήνες και συγκεκριμένα, έως τις 30-12-2015 (καταληκτική ημερομηνία επιλεξιμότητας δαπανών ΕΣΠΑ 2007-2013).¹⁸

Γενικά στοιχεία απολογισμού του Προγράμματος¹⁹

Με βάση τα οριστικά αποτελέσματα (μετά δηλαδή και την εξέταση των ενστάσεων) εντάχθηκαν συνολικά 892 επενδυτικά σχέδια συνολικού επιχορηγούμενου προϋπολογισμού 89.873.782,29 ευρώ και συνολικής δημόσιας δαπάνης 38.570.393,01 ευρώ, η οποία ήταν σημαντικά υψηλότερη της δεσμευθείσας δημόσιας δαπάνης για το πρόγραμμα (30 εκ. ευρώ), δείγμα της πρόθεσης των ελληνικών επιχειρήσεων για τη διενέργεια στοχευμένων επενδυτικών σχεδίων για την τόνωση της εξωστρέφειάς τους και την επέκταση των δραστηριοτήτων τους στις διεθνείς αγορές μέσα σε συνθήκες οξείας οικονομικής κρίσης και παρατεταμένης ύφεσης.

Σύμφωνα με την υπ' αριθ. πρωτ. 56063/245/18-5-2017 (ΑΔΑ: ΩΘΥΩ465ΧΙ8-ΚΔΚ) όταν και ολοκληρώθηκε επίσημα το πρόγραμμα, 487 επενδυτικά έργα ολοκληρώθηκαν επιτυχώς,²⁰ ποσοστό που αντιστοιχεί στο 54,6% των ενταγμένων έργων, συνολικού προϋπολογισμού 44.365.645,43 ευρώ, συνολικού επιχορηγούμενου προϋπολογισμού 42.705.591,83 ευρώ (49,36% του επιχορηγούμενου προϋπολογισμού των εντάξεων) και συνολικής δημόσιας δαπάνης 18.116.429,41 ευρώ (46,97% του συνόλου της δημόσιας δαπάνης των εντάξεων).

Τα επενδυτικά σχέδια που ολοκληρώθηκαν ήταν στοχευμένα σε δράσεις βελτίωσης της εξωστρέφειας των δικαιούχων επιχειρήσεων (μικρομεσαίων και μεγάλων), με μέσο όρο εγκεκριμένου Π/Υ 91.099,89 ευρώ, μέσο όρο επιχορηγούμενου Π/Υ 87.691,15 ευρώ και μέσο όρο καταβληθείσας δημόσιας δαπάνης 37.200,06 ευρώ. 299 από τα 487 συνολικά ολοκληρωμένα επενδυτικά έργα (ποσοστό 61,4%) ανήκαν στον τομέα της μεταποίησης, η οποία κατείχε το μεγαλύτερο μερίδιο σε όρους Π/Υ και δημόσιας δαπάνης του προγράμματος.

¹⁸ Βλ. Υπουργική Απόφαση παράτασης χρόνου ολοκλήρωσης, Οικ.:63206/49/11-6-2015 (ΑΔΑ: ΩΩ0Σ465ΦΘΗ-Α5Λ) και Υπουργική Απόφαση παράτασης χρόνου ολοκλήρωσης, Οικ.: 86858/689/25-8-2015 (ΑΔΑ: ΨΠΒΧ465ΦΘΗ-ΜΕΟ).

¹⁹ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την ex-post αξιολόγηση αποτελεσμάτων προγράμματος «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II», Υπουργείο Ανάπτυξης, Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας, Γενική Διεύθυνση Βιομηχανικής και Επιχειρηματικής Πολιτικής, Διεύθυνση Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων, Τμήμα Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας, Βελτίωσης της Ανταγωνιστικότητας και Πρόσβασης των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων σε Χρηματοπιστωτικούς Θεσμούς (2017) την επιμέλεια της οποίας είχε ο γράφων.

²⁰ Αρχικά ολοκληρώθηκαν 483 επενδυτικά έργα συν ακόμη 4 που εντάχθηκαν καθυστερημένα στο πρόγραμμα μετά τη διαδικασία ενστάσεων και ολοκληρώθηκαν σε μεταγενέστερο της καταληκτικής ημερομηνίας επιλεξιμότητας δαπανών ΕΣΠΑ 2007-2013 και για το λόγο αυτό, χρηματοδοτήθηκαν από το εθνικό σκέλος του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.

Ποσοστό 93% των ολοκληρωμένων έργων υλοποιήθηκε από πολύ μικρές, μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις. Ειδικότερα:

- Το 72,68% του συνόλου των ολοκληρωμένων επενδυτικών έργων υλοποιήθηκε από πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις (354 επενδυτικά έργα εκ συνόλου 487) οι οποίες κάλυψαν το 64,05% του συνολικού εγκεκριμένου Π/Υ (44,4 εκ. ευρώ) και το 66,15% της καταβληθείσας δημόσιας δαπάνης του προγράμματος (18,1 εκ. ευρώ).
- 198 από τα 354 ολοκληρωμένα έργα των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων (ποσοστό 55,9%) ανήκουν στον τομέα της μεταποίησης.
- Οι πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις του τομέα της μεταποίησης που ολοκλήρωσαν τα επενδυτικά τους έργα καταλαμβάνουν το 55,93% των ολοκληρωμένων έργων της κατηγορίας (198 από 354 έργα) σε σχέση με τους υπόλοιπους κλάδους (εμπόριο, ΤΠΕ κλπ) με μέσο όρο Π/Υ επένδυσης 87,1 χιλ. ευρώ και μέσο όρο δημόσιας δαπάνης 38,2 χιλ. ευρώ.
- Το 20,3% του συνόλου των ολοκληρωμένων επενδυτικών έργων υλοποιήθηκαν από μεσαίες επιχειρήσεις (99 επενδυτικά έργα εκ συνόλου 487) οι οποίες κάλυψαν το 25,47% του συνολικού εγκεκριμένου Π/Υ (44,4 εκ. ευρώ) και το 26,52% της καταβληθείσας δημόσιας δαπάνης του προγράμματος.(18,1 εκ. ευρώ).
- 73 από τα 354 ολοκληρωμένα έργα των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων (ποσοστό 20,62%) ανήκουν στον τομέα της μεταποίησης.

Ο μέσος όρος εγκεκριμένου Π/Υ των ολοκληρωμένων έργων του τομέα της μεταποίησης ανέρχεται στο ποσό των 101.418,44 ευρώ, ο μέσος όρος επιχορηγούμενου Π/Υ 97.755,94 ευρώ και ο μέσος όρος καταβληθείσας δημόσιας δαπάνης 42.227,46 ευρώ. Οι μεσαίες μεταποιητικές κατέχουν το 73,74% της κατηγορίας τους (73 από 99 έργα) με μέσο όρο Π/Υ 123,1 χιλ. ευρώ και μέσο όρο δημόσιας δαπάνης 53,3 χιλ. ευρώ. Οι μεγάλες επιχειρήσεις του τομέα της μεταποίησης που ολοκλήρωσαν τα επενδυτικά τους έργα αποτελούν το 82,35% της κατηγορίας τους (28 από 34 έργα) με μέσο όρο Π/Υ 145 χιλ. ευρώ και μέσο όρο δημόσιας δαπάνης 41,5 χιλ. ευρώ. Επιπλέον, οι επωφελούμενες πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις του μεταποιητικού τομέα υλοποίησαν επενδυτικά σχέδια με Π/Υ μεγαλύτερους των πολύ μικρών, μικρών επιχειρήσεων αλλά και των μεγάλων επιχειρήσεων των άλλων κλάδων, αντικατοπτρίζοντας τις ιδιαίτερες ανάγκες στήριξης των επιχειρήσεων του μεταποιητικού τομέα, αλλά και την πρόθεσή τους να υλοποιήσουν ολοκληρωμένα επενδυτικά σχέδια που θα τις βοηθήσουν να αναπτύξουν τις δραστηριότητές τους σε νέες αγορές ακόμα και σε συνθήκες οικονομικής κρίσης και παρατεταμένης ύφεσης.

Στο πλαίσιο του προγράμματος δημιουργήθηκαν 23 νέες θέσεις πλήρους απασχόλησης (η εν λόγω δαπάνη ήταν επιλέξιμη μόνο για τις νέες πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις) και ολοκληρώθηκαν επιτυχώς οκτώ (8) συνεργασίες μεταξύ μεγάλων, μεσαίων και μικρών, πολύ μικρών επιχειρήσεων.

Τέλος, απεντάχθηκαν από το πρόγραμμα συνολικά 405 επενδυτικά έργα (45,4% των εντάξεων). Οι απεντάξεις οφείλονταν κατά κύριο λόγο σε μη υλοποίηση και σε παραιτήσεις δικαιούχων, καθώς και στη μη τήρηση των όρων υλοποίησης του προγράμματος και ειδικότερα, λόγω μη προσκόμισης αδειών λειτουργίας, υπέρβασης ορίου χρηματοδότησης Κανονισμού de minimis και περικοπών δαπανών κατά τη διαδικασία διοικητικής επαλήθευσης με αποτέλεσμα τη μείωση του εγκεκριμένου και

πιστοποιημένου προϋπολογισμού κάτω από το όριο των 20.000 ευρώ που προέβλεπε ο οδηγός εφαρμογής.

Ανάλυση συμπερασμάτων απολογισμού του Προγράμματος²¹

Με βάση τα αποτελέσματα (εντάξεων, ολοκληρώσεων και απεντάξεων), προκύπτουν τα ακόλουθα γενικά συμπεράσματα:

- Ολοκληρώθηκε το 54,6% του συνόλου των ενταγμένων επενδυτικών έργων.
- Απεντάχθηκε το 45,4% του συνόλου των ενταγμένων επενδυτικών έργων.
- Ο συνολικός επιχορηγούμενος Π/Υ των ολοκληρωμένων επενδυτικών έργων ανήλθε στο 47,52% του συνολικού επιχορηγούμενου Π/Υ των ενταγμένων επενδυτικών έργων.
- Η δημόσια δαπάνη των ολοκληρωμένων επενδυτικών έργων ανήλθε στο 47% της δημόσιας δαπάνης των ενταγμένων επενδυτικών έργων.

Κατά την ολοκλήρωση των επενδυτικών σχεδίων και ως προς το μέγεθος των επιχειρήσεων προέκυψαν τα ακόλουθα στοιχεία (βλ. Παράρτημα, Πίνακας 1):

- 354 πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις ολοκλήρωσαν τα επενδυτικά τους έργα και αντιστοιχούν το 72,69% του συνόλου των ολοκληρωμένων επενδυτικών έργων. Επιπρόσθετα, η συγκεκριμένη κατηγορία (πολύ μικρές και μικρές) αντιστοιχούν στο 64% του συνολικού εγκεκριμένου Π/Υ και στο 66,15% της δημόσιας δαπάνης των ολοκληρωμένων έργων.
- 99 μεσαίες επιχειρήσεις ολοκλήρωσαν τα επενδυτικά τους έργα και αντιστοιχούν στο 20,33% του συνόλου των ολοκληρωμένων επενδυτικών έργων, καλύπτοντας το 25,47% του συνολικού εγκεκριμένου Π/Υ και το 26,52% της δημόσιας δαπάνης των ολοκληρωμένων έργων.
- 34 μεγάλες επιχειρήσεις ολοκλήρωσαν τα επενδυτικά τους έργα και αντιστοιχούν στο 6,98% του συνόλου των ολοκληρωμένων επενδυτικών έργων, καλύπτοντας το 10,48% του συνολικού εγκεκριμένου Π/Υ και το 7,33% της δημόσιας δαπάνης των ολοκληρωμένων έργων.

Σε ό,τι αφορά την κλαδική διάσταση του προγράμματος κατά την ολοκλήρωση των επενδυτικών έργων (βλ. Παράρτημα, Πίνακας 2, Διάγραμμα 1), επί συνόλου 487 ολοκληρωμένων έργων, το 61,4% ανήκει στη μεταποίηση (299 έργα). Επιπλέον, το 15% ανήκει στο εμπόριο (73), το 13,35% σε Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών – ΤΠΕ (65), το 5,95% σε επαγγελματικές/επιστημονικές δραστηριότητες, 2,05% στις κατασκευές, το 1,03% στην υγεία και το 1,23% συμπεριλαμβάνεται στην κατηγορία «άλλο». Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 2 και των Διαγραμμάτων 2 και 3 του Παραρτήματος, η μεταποίηση κατέλαβε το 68,44% του επιχορηγούμενου προϋπολογισμού²² των ολοκληρωμένων έργων (29,2

²¹ ο.π. υποσημείωση 19.

²² Ως επιχορηγούμενος προϋπολογισμός νοείται για το πρόγραμμα ο εγκεκριμένος Π/Υ του επενδυτικού σχεδίου σύμφωνα με τις απαιτήσεις του Οδηγού Εφαρμογής ως προς τα ελάχιστα και μέγιστα όρια Π/Υ (ελάχιστο όριο 20.000 ευρώ και μέγιστο όριο 100.000 ευρώ ή 200.000 ευρώ ανάλογα με τους επιλέξιμους ΚΑΔ) κι επίσης, σύμφωνα με την υποχρέωση τήρησης της

εκ. ευρώ) και το 69,69% (12,6 εκ. ευρώ) της καταβληθείσας δημόσιας δαπάνης των ολοκληρωμένων έργων. Αντίστοιχα, το εμπόριο κατέλαβε το 13,85% (5,9 εκ. ευρώ) του επιχορηγούμενου Π/Υ των ολοκληρωμένων έργων και το 11,98% (2,1 εκ. ευρώ) της καταβληθείσας δημόσιας δαπάνης τους και οι ΤΠΕ το 10,20% (4,35 εκ. ευρώ) και το 10,70% (1,95 εκ. ευρώ) αντίστοιχα (για τους υπόλοιπους κλάδους τα σχετικά ποσοστά ανέρχονται σε πολύ χαμηλά επίπεδα, όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 2).

Επίσης, σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 2 και των Διαγραμμάτων 4 και 5 του Παραρτήματος, ο μέσος όρος του επιχορηγούμενου προϋπολογισμού των 299 ολοκληρωμένων έργων της μεταποίησης ανήλθε στο ποσό των 97,8 χιλιάδες ευρώ με μέσο όρο (μ.ο.) δημόσιας δαπάνης 42,2 χιλιάδες ευρώ. Τα αντίστοιχα ποσά για το εμπόριο (73 έργα) ανέρχονται σε 81 χιλιάδες ευρώ (μ.ο. Π/Υ) και 29,7 χιλιάδες ευρώ (μ.ο. δημόσιας δαπάνης), για τις ΤΠΕ (65 έργα) 67 χιλιάδες ευρώ (μ.ο. Π/Υ) και 30 χιλιάδες ευρώ (μ.ο. δημόσιας δαπάνης), για τις επαγγελματικές/επιστημονικές δραστηριότητες (29 έργα) 45,6 χιλιάδες ευρώ (μ.ο. Π/Υ) και 20,4 χιλιάδες ευρώ (μ.ο. δημόσιας δαπάνης), για τις κατασκευές (10 έργα) 88,2 χιλιάδες ευρώ (μ.ο. Π/Υ) και 37,4 χιλιάδες ευρώ (μ.ο. δημόσιας δαπάνης), για την υγεία (5 έργα) 101,2 χιλιάδες ευρώ (μ.ο. Π/Υ) και 39,3 χιλιάδες ευρώ (μ.ο. δημόσιας δαπάνης) και για την κατηγορία «άλλο» (6 έργα) 83,2 χιλιάδες ευρώ (μ.ο. Π/Υ) και 34,5 χιλ. ευρώ (μ.ο. δημόσιας δαπάνης).

Επιπρόσθετα, από τα στοιχεία του Πίνακα 2 και του Διαγράμματος 6 του Παραρτήματος, προκύπτει ότι η καταβληθείσα δημόσια δαπάνη ολοκλήρωσης στη μεταποίηση (12.63 εκ. ευρώ) ανήλθε σε ποσοστό 41,63% του συνολικού επιλέξιμου Π/Υ για τη μεταποίηση (30,32 εκ. ευρώ), ενώ για το εμπόριο το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται σε 35,35% (καταβληθείσα δημόσια δαπάνη ολοκλήρωσης 2,17 εκ. ευρώ επί συνολικού εγκεκριμένου Π/Υ για το εμπόριο 6,14 εκ. ευρώ). Επιπλέον, η καταβληθείσα δημόσια δαπάνη ολοκλήρωσης στις ΤΠΕ (1,95 εκ. ευρώ) ανήλθε σε ποσοστό 43,13% του συνολικού επιλέξιμου Π/Υ για τις ΤΠΕ (4,52 εκ. ευρώ), ενώ για τις επαγγελματικές/επιστημονικές δραστηριότητες το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται σε 40,9% (καταβληθείσα δημόσια δαπάνη ολοκλήρωσης 590.828,98 ευρώ επί συνολικού εγκεκριμένου Π/Υ για το εμπόριο 1.444.497,00 ευρώ). Επίσης, η καταβληθείσα δημόσια δαπάνη ολοκλήρωσης στις κατασκευές (374.340,86 ευρώ) ανήλθε σε ποσοστό 41,94% του συνολικού επιλέξιμου Π/Υ για τις κατασκευές (892.433,51 ευρώ), ενώ για την υγεία το αντίστοιχο ποσοστό ανέρχεται σε 37,85% (καταβληθείσα δημόσια δαπάνη ολοκλήρωσης 196.294,19 ευρώ επί συνολικού εγκεκριμένου Π/Υ για το εμπόριο 518.643,14 ευρώ). Τέλος, για την κατηγορία «άλλο» η καταβληθείσα δημόσια δαπάνη ολοκλήρωσης (210 χιλιάδες ευρώ) ανήλθε σε ποσοστό 39,76% του συνολικού επιλέξιμου Π/Υ της εν λόγω κατηγορίας (520 χιλιάδες ευρώ).

Από τα στοιχεία του Πίνακα 3 του Παραρτήματος όπου παρουσιάζεται η συσχέτιση μεταξύ κλάδου και μεγέθους των επιχειρήσεων που ολοκλήρωσαν τα επενδυτικά τους σχέδια στο πλαίσιο του προγράμματος, προκύπτει ότι οι επωφελούμενες πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις του μεταποιητικού τομέα υλοποίησαν επενδυτικά σχέδια με Π/Υ μεγαλύτερους των πολύ μικρών, μικρών

μαθηματικής σχέσης: $\{(1)+(2)+(3)+(4)+(6)+(7)\} \geq (60\% * \text{Π/Υ})$ ως προς την κατανομή του προϋπολογισμού κάθε επενδυτικής πρότασης στις επιλέξιμες κατηγορίες δαπανών. Επιπλέον, ο επιχορηγούμενος Π/Υ μπορούσε να είναι μικρότερος του συνολικού Π/Υ μιας επενδυτικής πρότασης, στις περιπτώσεις που μία επιχείρηση είχε υποβάλει πρόταση για υπαγωγή στο πρόγραμμα, η οποία περιλάμβανε και δαπάνες που δεν κάλυπταν τις παραπάνω προϋποθέσεις. Στις περιπτώσεις αυτές, η επιχείρηση όφειλε να ολοκληρώσει το επενδυτικό σχέδιο καλύπτοντας με ίδιους πόρους τις επιπλέον δαπάνες που δεν ήταν επιλέξιμες προς χρηματοδότηση.

επιχειρήσεων αλλά και των μεγάλων επιχειρήσεων των άλλων κλάδων αντικατοπτρίζοντας τι μεγαλύτερες ανάγκες των επιχειρήσεων του μεταποιητικού τομέα, αλλά και την πρόθεσή τους να υλοποιήσουν ολοκληρωμένα επενδυτικά σχέδια που θα τις βοηθήσουν να αναπτύξουν τις δραστηριότητές τους σε νέες αγορές. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις του τομέα της μεταποίησης που ολοκλήρωσαν τα επενδυτικά τους έργα καταλαμβάνουν το 55,93% των ολοκληρωμένων έργων της κατηγορίας (198 από 354 έργα) σε σχέση με τους υπόλοιπους κλάδους (εμπόριο, ΤΠΕ) με μέσο όρο Π/Υ επένδυσης 87,1 χιλ. ευρώ και μέσο όρο δημόσιας δαπάνης 38,2 χιλ. ευρώ, ενώ οι μεσαίες μεταποιητικές κατέχουν το 73,74% της κατηγορίας τους (73 από 99 έργα) με μέσο όρο Π/Υ 123,1 χιλ. ευρώ και μέσο όρο δημόσιας δαπάνης 53,3 χιλ. ευρώ. Οι μεγάλες επιχειρήσεις του τομέα της μεταποίησης που ολοκλήρωσαν τα επενδυτικά τους έργα αποτελούν το 82,35% της κατηγορίας τους (24 από 38 έργα) με μέσο όρο Π/Υ 145 χιλ. ευρώ και μέσο όρο δημόσιας δαπάνης 41,5 χιλ. ευρώ.

Επιπρόσθετα:

- Από τις 299 επιχειρήσεις της μεταποίησης που ολοκλήρωσαν τα επενδυτικά τους έργα, το 66,22% (198) ανήκουν στην κατηγορία των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων, το 24,41% (73) στις μεσαίες και το 9,36% (28) στις μεγάλες επιχειρήσεις.
- Από τις 73 επιχειρήσεις του εμπορίου που ολοκλήρωσαν τα επενδυτικά τους έργα, το 84,93% (62) ανήκουν στην κατηγορία των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων και το 15,07% (11) στις μεσαίες επιχειρήσεις.
- Από τις 65 επιχειρήσεις των ΤΠΕ που ολοκλήρωσαν τα επενδυτικά τους έργα, το 89,23% (58) ανήκουν στην κατηγορία των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων, το 9,23% (6) στις μεσαίες και το 1,54% (1) στις μεγάλες επιχειρήσεις.
- Από τις 29 επιχειρήσεις που ανήκουν στις επαγγελματικές/επιστημονικές δραστηριότητες και ολοκλήρωσαν τα επενδυτικά τους έργα, το 82,76% (24) ανήκουν στην κατηγορία των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων, το 10,34% (3) στις μεσαίες και το 6,9% (2) στις μεγάλες επιχειρήσεις.
- Από τις 10 επιχειρήσεις που ανήκουν στις κατασκευές και ολοκλήρωσαν τα επενδυτικά τους έργα, το 80% ανήκουν στην κατηγορία των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων, το 10% στις μεσαίες και το 10% στις μεγάλες επιχειρήσεις.
- Από τις 5 επιχειρήσεις που ανήκουν στην υγεία και ολοκλήρωσαν τα επενδυτικά τους έργα, το 20% ανήκει στην κατηγορία των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων, το 60% στις μεσαίες και το 20% στις μεγάλες επιχειρήσεις.
- Από τις 6 επιχειρήσεις που ανήκουν στην κατηγορία «άλλο» και ολοκλήρωσαν τα επενδυτικά τους έργα, το 50% (3) ανήκουν στην κατηγορία των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων, το 33,33% (2) στις μεσαίες και το 16,67% (1) στις μεγάλες επιχειρήσεις.

Σε ό,τι αφορά την περιφερειακή διάσταση του προγράμματος, από τα στοιχεία των ολοκληρωμένων επενδυτικών σχεδίων (βλ. Παράρτημα, Πίνακας 6) προκύπτει ότι η πλειοψηφία τους με ποσοστό 79,26% έχει έδρα στην Αττική και την Κεντρική Μακεδονία, με τα ποσοστά να ανέρχονται σε 49,69% (242 έργα) και 29,57% (144 έργα), αντίστοιχα. Ακολουθούν η Δυτική Μακεδονία με ποσοστό 5,13% (25 έργα), η Στερεά Ελλάδα με ποσοστό 4,11% (20 έργα), η Κρήτη με ποσοστό 2,46% (12 έργα),

η Θεσσαλία με ποσοστό 2,05% (10 έργα), η Πελοπόννησος με ποσοστό 1,64% (8 έργα), η Δυτική Ελλάδα με ποσοστό 1,44% (7 έργα), το Βόρειο Αιγαίο με ποσοστό 0,82% (4 έργα), η Ήπειρος με ποσοστό 0,41% (2 έργα) και τα Ιόνια Νησιά με ποσοστό 0,21% (1 έργο). Επιπρόσθετα, στην Αττική ο συνολικός εγκεκριμένος Π/Υ των ενταγμένων έργων ανήλθε στο ποσό των 20.243.369,55 ευρώ καλύπτοντας το 45,63% του συνολικού εγκεκριμένου Π/Υ του προγράμματος και το 44,58% της εγκεκριμένης δημόσιας δαπάνης του προγράμματος. Στην Κεντρική Μακεδονία ο συνολικός εγκεκριμένος Π/Υ των ενταγμένων έργων ανήλθε στο ποσό των 13.912.725,81 ευρώ καλύπτοντας το 31,36% του συνολικού εγκεκριμένου Π/Υ του προγράμματος και το 32,19% της εγκεκριμένης δημόσιας δαπάνης του προγράμματος.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Πίνακα 7 και του Διαγράμματος 7 του Παραρτήματος, στην Περιφέρεια Αττικής ποσοστό 70,66% των ενταγμένων έργων (δηλαδή 171 από τα 242 συνολικά ενταγμένα έργα) αφορούσαν πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις απορροφώντας το 62,54% της δημόσιας δαπάνης του προγράμματος για την περιφέρεια, ποσοστό 11,09% (54 έργα) μεσαίες οι οποίες απορρόφησαν το 29,91% της δημόσιας δαπάνης της περιφέρειας επιχειρήσεις και ποσοστό 3,49% (17 έργα) μεγάλες επιχειρήσεις. Αντίστοιχα, στην Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας ποσοστό 80,56% των ενταγμένων έργων (δηλαδή 116 από τα 144 συνολικά ενταγμένα έργα) αφορούσαν πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις απορροφώντας το 75,46% της δημόσιας δαπάνης του προγράμματος για την περιφέρεια, ποσοστό 4,11% (20 έργα) μεσαίες επιχειρήσεις οι οποίες απορρόφησαν το 19,33% της δημόσιας δαπάνης της περιφέρειας και ποσοστό 1,64% (8 έργα) αφορούσε μεγάλες επιχειρήσεις.

Η παραπάνω ανάλυση ως προς τη γεωγραφική – περιφερειακή διάσταση του προγράμματος συμβαδίζει με τα συμπεράσματα ερευνών που έχουν γίνει στην ελληνική επικράτεια, σύμφωνα με τις οποίες οι περιφέρειες της Αττικής και της Κεντρικής Μακεδονίας στις οποίες εντάσσονται οι δύο μεγαλύτερες πόλεις της Ελλάδας, δηλαδή η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη αντίστοιχα, χαρακτηρίζονται από σοβαρές πληθυσμιακές συγκεντρώσεις, στις οποίες οδηγούν σε άνιση κατανομή των υποδομών, των υπηρεσιών και των ευκαιριών ανάπτυξης (Πετράκος, Ψυχάρης Ι., 2004 σε Τζαβέλα Β., 2019).

Ειδικότερα, σε ό,τι αφορά τον τομέα της μεταποίησης (βλ. Παράρτημα, Πίνακας 8), η ένδυση και τα τρόφιμα αποτελούν τους κλάδους του μεταποιητικού τομέα που είχαν τη μεγαλύτερη συμμετοχή στο πρόγραμμα (13,38% και 13,04%, αντίστοιχα), ενώ ακολουθούν οι κλάδοι των μεταλλικών προϊόντων (9,36%), τα χημικά (9,03%), ο ηλεκτρολογικός εξοπλισμός (7,69%) και τα μηχανήματα (7,36%). Από τους παραπάνω κλάδους, τα χημικά παρουσίασαν το μεγαλύτερο μέσο όρο επιχορηγούμενου Π/Υ (125,9 εκ. ευρώ), καθώς και το μεγαλύτερο μέσο όρο δημόσιας δαπάνης (55,89 χιλ. ευρώ) και ακολουθούν οι κλάδοι των μηχανημάτων με μέσο όρο Π/Υ 115 εκ. ευρώ και μέσο δημόσιας δαπάνης 49,6 εκ. ευρώ και τροφίμων με μέσο όρο Π/Υ 105,8 εκ. ευρώ και μέσο όρο δημόσιας δαπάνης 41,8 εκ. ευρώ.

Επιπλέον, από τα στοιχεία του Πίνακα 8 που και του Διαγράμματος 8 του Παραρτήματος, προκύπτει ότι ο κλάδος των μεταλλικών προϊόντων παρουσίασε μέσο όρο επιχορηγούμενου Π/Υ 96,3 χιλ. ευρώ και μέσο όρο καταβληθείσας δημόσιας δαπάνης 40,3 εκ. ευρώ, ενώ ο κλάδος ηλεκτρολογικού εξοπλισμού 95,5 εκ. ευρώ και 39,9 εκ. ευρώ, αντίστοιχα. Ο κλάδος της ένδυσης εμφάνισε μέσο όρο επιχορηγούμενου Π/Υ 90,5 εκ. ευρώ και μέσο όρο δημόσιας δαπάνης 39,9 εκ. ευρώ. Επιπρόσθετα, ο κλάδος των πλαστικών παρουσιάζει υψηλό μέσο όρο επιχορηγούμενου Π/Υ (125,7 χιλ. ευρώ) καθώς και μέσο όρο καταβληθείσας

δημόσιας δαπάνης (56,6 χιλ. ευρώ). Είναι αξιοσημείωτο ότι ο κλάδος της φαρμακοβιομηχανίας παρόλο που κατέχει σημαντικό μερίδιο εγχώρια, δεν συμμετείχε ανάλογα στο πρόγραμμα προκειμένου να ενισχύσει τον εξωστρεφή του χαρακτήρα, πιθανόν γιατί είναι προσανατολισμένος κυρίως στην παραγωγή γενόσημων φαρμάκων και προϊόντων απευθύνονται κατά κύριο λόγο στην ελληνική αγορά (ΕΟΠΠΥ, νοσοκομεία).

Συμπεράσματα από την υλοποίηση του προγράμματος

Το πρόγραμμα «Εξωστρέφεια -Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» αποτέλεσε συνέχεια του πρώτου κύκλου (Εξωστρέφεια I) με σημαντικές όμως βελτιώσεις ως προς (α) την επιλεξιμότητα των δαπανών για προμήθεια μηχανολογικού εξοπλισμού, (β) τις συνεργασίες μεταξύ επιχειρήσεων που ανήκουν σε διαφορετικές κατηγορίες και κλάδους και (γ) τα ποσοστά ενίσχυσης. Προέβλεπε αποκλειστικά τη χορήγηση μη επιστρεπτέων επιχορηγήσεων σε επιχειρήσεις-δικαιούχους. Ολοκληρώθηκαν επιτυχώς επενδυτικά σχέδια σε ποσοστό 55% των εντάξεων. Για το γεγονός της απένταξης του υπόλοιπου 45% των έργων θα πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη το γεγονός ότι οι δικαιούχοι κλήθηκαν να τα υλοποιήσουν κατά τη διάρκεια της οξείας οικονομικής κρίσης που αντιμετώπισε η ελληνική οικονομία κι επιπρόσθετα, είχαν να αντιμετωπίσουν τους περιορισμούς κεφαλαίων (capital controls) που επιβλήθηκαν τον Ιούνιο 2015, δηλαδή μέσα σε ιδιαίτερα αρνητικό επιχειρηματικό κλίμα που χαρακτηρίστηκε από ένα εξαιρετικά υψηλό βαθμό πολιτικής και οικονομικής αβεβαιότητας.

Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων του προγράμματος, αναδεικνύονται πτυχές της ετερογένειας των επιχειρήσεων ως προς το μέγεθος, τον κλάδο και την περιφέρεια εγκατάστασής τους. Ειδικότερα, το σημαντικότερο ποσοστό των ενταγμένων επιχειρήσεων ανήκουν στην κατηγορία των πολύ μικρών και μικρών επιχειρήσεων, ενώ ακολουθούν οι μεσαίες επιχειρήσεις, οι οποίες όμως υπερτερούν, τόσο σε όρους επιχορηγούμενου Π/Υ, όσο και σε όρους καταβληθείσας δημόσιας δαπάνης. Οι μεγάλες επιχειρήσεις, παρόλο που ήταν λίγες σε αριθμό εντάξεων, είχαν σημαντικό μερίδιο στον επιχορηγούμενο Π/Υ αλλά και σε σχέση με την καταβληθείσα δημόσια δαπάνη, ενώ ανήκαν κατά κύριο λόγο στον τομέα της μεταποίησης. Σε ό,τι αφορά την κλαδική διάσταση του προγράμματος, οι επωφελούμενες πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις του μεταποιητικού τομέα υλοποίησαν επενδυτικά σχέδια με προϋπολογισμούς μεγαλύτερους των πολύ μικρών, μικρών επιχειρήσεων αλλά και των μεγάλων επιχειρήσεων των άλλων κλάδων. Η εξέλιξη οφείλεται αφενός, στο γεγονός ότι το μέγιστο όριο του επιχορηγούμενου προϋπολογισμού που καθόριζε ο οδηγός του προγράμματος ήταν μεγαλύτερο των άλλων επιλέξιμων οικονομικών δραστηριοτήτων κι αφετέρου, αντικατοπτρίζει σε σημαντικό βαθμό τις μεγαλύτερες χρηματοδοτικές ανάγκες των επιχειρήσεων του μεταποιητικού τομέα, καθώς και την πρόθεσή τους να υλοποιήσουν ολοκληρωμένα επενδυτικά σχέδια που θα τις βοηθήσουν να αναπτύξουν τις δραστηριότητές τους σε νέες αγορές. Η ένδυση και τα τρόφιμα αποτελούν τους κλάδους που είχαν τη μεγαλύτερη συμμετοχή από την πλευρά της μεταποίησης στο πρόγραμμα, ενώ τα χημικά παρουσίασαν το μεγαλύτερο μέσο όρο επιχορηγούμενου καθώς και το μεγαλύτερο μέσο όρο δημόσιας δαπάνης. Το πρόγραμμα ακόμη παρουσίασε έντονη γεωγραφική συγκέντρωση, καθώς το 80% των ενταγμένων έργων υλοποιήθηκαν στις Περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας με τα ποσοστά να ανέρχονται σε 49,69% και 29,57% αντίστοιχα, αναδεικνύοντας για άλλη μια φορά το μείζον για τη

χώρα ζήτημα της έντονης χωρικής επιχειρηματικής συγκέντρωσης στις εν λόγω περιφέρειες της χώρας.

Σε όρους συνεισφοράς στην απασχόληση το πρόγραμμα παρουσίασε χαμηλή επίδοση, καθώς δημιουργήθηκαν συνολικά 23 θέσεις πλήρους απασχόλησης προσωπικού με εξειδικευμένες γνώσεις στις ειδικότητες marketing και πωλήσεων σε ξένες αγορές, κυρίως από νέες επιχειρήσεις, οι οποίες ήταν και οι μόνες που επιδοτήθηκαν για το συγκεκριμένο σκοπό. Επιπλέον, παρόλο που το πρόγραμμα επιδοτούσε αρκετά υψηλότερα τις επιχειρήσεις που συμμετείχαν σε σχήματα συνεργασίας, τελικά ολοκληρώθηκαν επιτυχώς μόνο οκτώ (8) από αυτές, υποδηλώνοντας ότι η πραγματοποίηση συνεργασιών σε ένα περιορισμένο πλαίσιο ενός προγράμματος κρατικής ενίσχυσης, μάλλον δημιουργεί περισσότερα προβλήματα γραφειοκρατικής φύσης, παρά διευκολύνει την επίτευξη του συγκεκριμένου σκοπού. Από την άλλη πλευρά, η πραγματοποίηση συνεργασιών μεταξύ επιχειρήσεων πρέπει να ακολουθεί ένα ευρύτερο πλαίσιο κανόνων από ένα απλό σύμφωνο συνεργασίας το οποίο προβλεπόταν το πρόγραμμα, ώστε οι συνεργασίες αυτές να έχουν μακροπρόθεσμο χαρακτήρα και να μην ολοκληρώνονται με τη λήξη των εργασιών του επενδυτικού σχεδίου. Κάτι που σίγουρα χρειάζεται περισσότερο χρόνο και διάθεση εκ μέρους των επιχειρήσεων για την εγκαθίδρυση μόνιμων συνεργασιών που θα είναι αμοιβαία επωφελείς για τους συμμετέχοντες σε αυτές.

Επιπρόσθετα, η συνολική διοικητική διαδικασία αξιολόγησης και παρακολούθησης της πορείας υλοποίησης των επενδυτικών σχεδίων από την πλευρά της ελληνικής δημόσιας διοίκησης χαρακτηρίζεται χρονοβόρα,²³ κυρίως στις περιπτώσεις θεμάτων που έπρεπε να εξεταστούν από την κεντρική επιτροπή παρακολούθησης του προγράμματος. Υποδηλώνει επίσης και την αυξημένη συμμετοχή της κεντρικής δημόσιας διοίκησης στο σχεδιασμό και την παρακολούθηση της πορείας υλοποίησης του προγράμματος, πράγμα που δεν κρίνεται αρνητικά καθώς οι αρμόδιες υπηρεσίες έχουν την απαιτούμενη γνώση και τη σχετική εξειδίκευση κι εμπειρία, μπορεί όμως σίγουρα να βελτιωθεί περισσότερο στο μέλλον.

Τα στοιχεία που προκύπτουν από την εκ των υστέρων αξιολόγηση του προγράμματος²⁴ επιβραβεύουν τη στρατηγική επιλογή στόχευσης των κρατικών ενισχύσεων σε τομείς και κλάδους με δυνατότητες ανάπτυξης του εξωστρεφούς προσανατολισμού τους, όπως η μεταποίηση κι επιλεγμένοι υποστηρικτικοί σε αυτή κλάδοι των τομέων εμπορίου και υπηρεσιών. Το μεγαλύτερο μερίδιο σε όρους δημόσιας δαπάνης και επιχορηγούμενου προϋπολογισμού απέσπασε ο τομέας της μεταποίησης, καθώς οι επιχειρήσεις του ανταποκρίθηκαν με σημαντική επάρκεια στις ιδιαίτερα αυξημένες απαιτήσεις υλοποίησης του προγράμματος, καταφέροντας να ολοκληρώσουν τα επενδυτικά τους σχέδια σε μία εξαιρετικά δύσκολη για την ελληνική οικονομία συγκυρία. Η στρατηγική στόχευσης των κρατικών ενισχύσεων σε κλάδους με αποδεδειγμένες αναπτυξιακές προοπτικές και δυνατότητες, όπως η μεταποίηση κι υποστηρικτικοί προς αυτή κλάδοι της οικονομίας, φαίνεται ότι έχει εκλείψει στις προκηρυχθείσες δράσεις του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα – Επιχειρηματικότητα – Καινοτομία» (ΕΠΑνΕΚ) της Προγραμματικής Περιόδου 2014-2020. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το

²³ Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. *Ex-post αξιολόγηση αποτελεσμάτων προγράμματος «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II (2017)*, Υπουργείο Ανάπτυξης, Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας, Γενική Διεύθυνση Βιομηχανικής και Επιχειρηματικής Πολιτικής, Διεύθυνση Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων, Τμήμα Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας, Βελτίωσης της Ανταγωνιστικότητας και Πρόσβασης των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων σε Χρηματοπιστωτικούς Θεσμούς.

²⁴ ο.π. υποσημείωση 20.

πρόγραμμα «Επιχειρούμε Έξω»,²⁵ το οποίο με προϋπολογισμό 53 εκ. ευρώ (σχεδόν διπλάσιο από το πρόγραμμα «Εξωστρέφεια - Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων Π») απευθύνθηκε σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται σε μία πολύ πιο ευρεία γκάμα κωδικών οικονομικής δραστηριότητας, χωρίς στόχευση, με επικέντρωση αποκλειστικά σε δαπάνες προβολής και συμμετοχής των επιχειρήσεων σε διεθνείς εκθέσεις και χωρίς την υποχρέωση υλοποίησης εκ μέρους των επιχειρήσεων ενός ολοκληρωμένου επενδυτικού σχεδίου για την ενίσχυση του εξωστρεφούς χαρακτήρα τους. Επιλέχθηκε επομένως από τους αρμόδιους για την άσκηση δημόσιας πολιτικής για την εξωστρέφεια, ένα πρόγραμμα με κύριο στόχο την απορρόφηση των ευρωπαϊκών πόρων σε ονομαστικούς όρους και χωρίς την απαιτούμενη στόχευση προς την ενίσχυση κλάδων με δυνατότητες ανάπτυξης και εξωστρέφης προσανατολισμό.

Προτάσεις

Ο σχεδιασμός προγραμμάτων κρατικής ενίσχυσης ως εργαλείο άσκησης δημόσιας πολιτικής για τη στήριξη της επιχειρηματικότητας είναι απαραίτητο να λαμβάνει υπόψη τα συμπεράσματα από την πορεία υλοποίησης παλαιότερων δράσεων, ώστε να αποφεύγονται τυχόν λάθη και παραλείψεις και να κεφαλαιοποιούνται τα θετικά στοιχεία, προκειμένου να αντιμετωπιστούν μελλοντικά με περισσότερο αποτελεσματικό τρόπο προβλήματα που προσπαθεί η δημόσια πολιτική να επιλύσει μέσω προγραμμάτων ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας. Τα τελευταία θα πρέπει να εντάσσονται σε ένα ευρύτερο σχέδιο κρατικής παρέμβασης στην οικονομία, στο πλαίσιο του οποίου θα γίνεται ειδική μνεία στους άξονες προτεραιότητας με βάση τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας, καθώς και στους τρόπους παρέμβασης. Ειδικότερα, για τα προγράμματα κρατικών ενισχύσεων θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη παράγοντες που σχετίζονται με την ετερογένεια των επιχειρήσεων, όπως η γεωγραφική-περιφερειακή συγκέντρωση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και ο καταμερισμός της στους κλάδους της οικονομίας, η συνεισφορά των κλάδων στη δημιουργία απασχόλησης και προστιθέμενης αξίας, το μέσο ύψος επένδυσης σε παρεμφερή προγράμματα που υλοποιήθηκαν κατά το παρελθόν και η επικέντρωση των εργαλείων στήριξης στο μέγεθος των επιχειρήσεων, ώστε να καλύπτονται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο οι επιμέρους ανάγκες.

Η κρατική παρέμβαση θα πρέπει τέλος, να λαμβάνει υπόψη τη διάρθρωση της ελληνικής δημόσιας διοίκησης, ώστε ο σχεδιασμός και η υλοποίηση των προγραμμάτων να γίνονται από τις αρμόδιες κατά περίπτωση προγράμματος υπηρεσίες, χωρίς την επικάλυψη αρμοδιοτήτων. Για το σκοπό αυτό, απαιτείται να διαμορφωθεί το κατάλληλο σχήμα, ώστε τα προγράμματα να σχεδιάζονται από τις αρμόδιες υπηρεσίες των υπουργείων και των περιφερειών, οι οποίες διαθέτουν την απαιτούμενη γνώση και πληροφόρηση σχετικά με τις ανάγκες των επιχειρήσεων τομεακά και συνολικά και περαιτέρω να παρακολουθούνται, είτε κεντρικά από τις ίδιες υπηρεσίες, είτε αποκεντρωμένα από εξειδικευμένους για το σκοπό αυτό φορείς, υπό την παρακολούθηση πάντοτε των κεντρικών αρχών που είναι αρμόδιες για το σχεδιασμό των δημόσιων πολιτικών. Στο πλαίσιο αυτό, οι Ειδικές Υπηρεσίες Διαχείρισης των συγχρηματοδοτούμενων πόρων στην Ελλάδα, θα πρέπει να επικεντρωθούν στην άσκηση των αρμοδιοτήτων: (α) σημείου επαφής με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την πορεία υλοποίησης των επιχειρησιακών προγραμμάτων ευθύνης τους, (β) έγκρισης των επιμέρους προγραμμάτων που υπέβαλαν τα

²⁵ Βλ. οδηγό εφαρμογής προγράμματος «Επιχειρούμε Έξω» ΕΠΑνΕΚ / ΕΣΠΑ 2014-2020.

υπουργεία και οι περιφέρειες, (γ) οικονομικής-λογιστικής παρακολούθησης των προγραμμάτων και διασύνδεσης με το Πληροφοριακό Σύστημα Κρατικών Ενισχύσεων και το Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα έργων ΕΣΠΑ και (δ) ελέγχου υλοποίησης των εγκεκριμένων προγραμμάτων σε επόμενο στάδιο, μετά δηλαδή τον πρωτογενή έλεγχο, ο οποίος κρίνεται σκόπιμο να ανατεθεί στις κεντρικές και περιφερειακές αρχές που έχουν σχεδιάσει τα προγράμματα ή/και σε κάποιο εξουσιοδοτημένο για το σκοπό αυτό φορέα που θα λειτουργεί υπό την επίβλεψη των αρμόδιων υπηρεσιών της δημόσιας διοίκησης.

Τα παραπάνω αποτελούν κομβικούς παράγοντες επιτυχίας των προγραμμάτων κρατικής ενίσχυσης, σε ένα ευρύτερο πλαίσιο σχεδιασμού δράσεων δημόσιας πολιτικής που δεν θα λαμβάνει υπόψη αποκλειστικά και μόνο την απορροφητικότητα των συγχρηματοδοτούμενων πόρων μίας προγραμματικής περιόδου, αλλά τις πραγματικές ανάγκες των επιχειρήσεων που προσδιορίζουν την ετερογένειά τους. Για την κάλυψη δε των πραγματικών αναγκών των επιχειρήσεων απαιτείται μία σύγχρονη δημόσια διοίκηση, η οποία μακριά από ανταγωνισμούς και μικροπολιτικές σκοπιμότητες, θα χρησιμοποιεί όλη την απαιτούμενη γνώση, εξειδίκευση και εμπειρία των υπηρεσιών και φορέων που έχουν μακρόχρονη εμπειρία στο σχεδιασμό και την υλοποίηση προγραμμάτων κρατικών ενισχύσεων, προκειμένου να συνεισφέρουν συνεργατικά και ανάλογα με την εξειδίκευσή τους προς την επίτευξη του κοινού στόχου ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας.

Βιβλιογραφία – Πηγές

Arestis, P. (2011), “Fiscal Policy is still an effective instrument of Macroeconomic Policy”, *Panoeconomicus*, 58(2), pp. 143-156,
<http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/1452-595X/2011/1452-595X1102143A.pdf>.

Balcerzak A., Rogalska E. (2014), “Crowding Out and Crowding in within Keynesian Framework. Do We Need Any New Empirical Research Concerning Them?,” *Economics & Sociology*, vol. 7, No 2, pp. 80-93, https://www.economics-sociology.eu/files/11_76_Balcerzak_Rogalska.pdf.

Brown R., Lee N. (2017), “Reluctant borrowers? Examining the demand and supply of finance for high growth SMEs in the UK”, *Institute of Chartered Accountants of Scotland*.

Brown R. and Lee N. (2017), “The theory and practice of financial instruments for small and medium-sized enterprises”, *EC-OECD Seminar series*.

Brown R., Mawson S, Lee N. (2017), “High growth forms in Northern Ireland: A strategic appraisal and policy assessment”, Final Report for Department for the Economy, Northern Ireland, <https://www.economy-ni.gov.uk/sites/default/files/publications/economy/Strategic-Policy-Assessment-of-High-Growth-Firms.pdf>

Buiter, W. H. (1977), “Crowding-Out and the Effectiveness of Fiscal Policy”, *Journal of Public Economics*, 7(3), pp. 309-328.

Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ), *Ταξινόμηση Οικονομικών Δραστηριοτήτων ΚΑΔ – NACE 2008*, <https://www.statistics.gr/economic-activities>.

Εθνικό Ταμείο Επιχειρηματικότητας και Ανάπτυξης (ΕΤΕΑΝ Α.Ε.), Ταμείο Επιχειρηματικότητας, *Υπολογισμός Ακαθάριστού Ισοδυνάμου Ενίσχυσης*, <http://epan2.antagonistikotita.gr/uploads/Υπολογισμος%20ΑΙΕ.pdf>

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2003), *Σύσταση 361/2003 σχετικά με τον ορισμό των πολύ μικρών, μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων*, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:124:0036:0041:EL:PDF>.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2016), *Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την έννοια της κρατικής ενίσχυσης όπως αναφέρεται στο άρθρο 107 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, (2016/C 262/01).

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2007), *Απόφαση υπ' αριθ. E(2007) 5338/26-10-2007 έγκρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα και Επιχειρηματικότητα» (CC1 GR161 PO001)*.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2007), *Απόφαση υπ' αριθ. E(2007) 5443/5-11-2007 έγκρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Περιφέρειας Αττικής (CC1 R161PO006)*.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2007), *Απόφαση υπ' αριθ. E(2007) 5337/26-10-2007 έγκρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Μακεδονίας-Θράκης (Κεντρική Μακεδονία) (CC1 GR161UPO008)*.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2007), *Απόφαση υπ' αριθ. E(2007) 5337 /26-10-2007 έγκρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Μακεδονίας-Θράκης (Δυτική Μακεδονία) (CC1 GR161UPO008)*.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2007), *Απόφαση υπ' αριθ. E(2007) 5332/26-10-2007 του Επιχειρησιακού Προγράμματος Θεσσαλίας-Στερεάς Ελλάδας-Ηπείρου (Στερεά Ελλάδα) (CC1 GR161UPO001)*.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2007), *Απόφαση υπ' αριθ. E(2007) 5439/5-11-2007 έγκρισης του Επιχειρησιακού Προγράμματος Κρήτης και Νήσων Αιγαίου (Νότιο Αιγαίο) (CC1 GR161UPO002)*.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2009), *Rules and conditions applicable to actions co-financed from Structural Funds and Cohesion Fund*, https://ec.europa.eu/regional_policy/index.cfm/el/funding/financial-management/2007-2013/.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2016), *Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με την έννοια της κρατικής ενίσχυσης όπως αναφέρεται στο άρθρο 107 παράγραφος 1 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης*, (2016/C 262/01).

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2006), *Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1998/2006 της Επιτροπής για τις ενισχύσεις ήσσονος σημασίας (De Minimis Aid)*.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2008), *Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 800/2008 της Επιτροπής της 6^{ης} Αυγούστου 2008 (Γενικός Κανονισμός Απαλλαγής κατά κατηγορία)*.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2006, *Κανονισμός (ΕΚ) 1080/2006, για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης*.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2006), *Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1828/2006 της Επιτροπής της 8.12.2006 (ΕΕΕΕ L 317/27.12.2006) για τη Θέσπιση κανόνων σχετικά με την εφαρμογή του κανονισμού ΕΚ 1083/2006 του Συμβουλίου της 11.7.2006 περί καθορισμού γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και του κανονισμού ΕΚ 1080/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης*.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο (2006), *Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1083/2006 του Συμβουλίου της 11.7.2006 (ΕΕΕΕ L 210/31.7.2006) Καθορισμός γενικών διατάξεων για το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης, το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο και το Ταμείο Συνοχής και την κατάργηση του ΕΚ 1260/1999*.

Harris R., Robinson C. (2005), “Impact of regional selective assistance on sources for productivity growth: Panel-level evidence from UK manufacturing 1990-98”, *Regional Studies*, vol. 39/6, pp. 751-765.

Heart M. et al (2008), “Evaluation of Regional Selective Assistance (RSA) in Scotland 2000-2004”, *Scottish Executive Social Research*, Edinburg, <https://www2.gov.scot/resource/doc/216893/0058124.pdf>.

Joao Sousa Andrade, Antonio Portugal Duarte (2016), “Crowding-in and crowding-out effects of public investments in the Portuguese economy”, *International Review of Applied Economics*, vol. 30/4, pp. 488-506.

Maric Z. (2015), “Crowding out vs crowding in effects in transitional economies”, *Perspectives of Innovations, Economics & Business*, vol.15/4, pp. 126-136, ISSN 1804-0527, https://www.researchgate.net/publication/307819768_Crowding_out_vs_crowding_in_effects_in_transitional_countries.

Πετράκος Γ., Ψυχάρης Ι. (2004), “Περιφερειακή ανάπτυξη στην Ελλάδα”, εκδόσεις Κριτική, Αθήνα.

Τζαβέλα Β., (2019), “Περιφερειακές ανισότητες στην Ελλάδα: Η ανάγκη άσκησης περιφερειακής πολιτικής και τα εργαλεία αποτελεσματικής μείωσής τους”, *e-Journal of Science & Technology*, vol. 14 (2), pp. 23-30.

Υπουργείο Ανάπτυξης (2007), Ν.3614/2007 (ΦΕΚ 267/Α) «*Διαχείριση, έλεγχος και εφαρμογή αναπτυξιακών παρεμβάσεων για την προγραμματική περίοδο 2007 – 2013*».

Υπουργείο Ανάπτυξης, Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας, Γενική Διεύθυνση Βιομηχανικής και Επιχειρηματικής Πολιτικής, Διεύθυνση Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (2013), *Υπουργική Απόφαση έγκρισης Οδηγού Εφαρμογής του Προγράμματος «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II»*, ικ.:9670/1764/30-7-2013 (ΑΔΑ: ΒΛΩΒΦ-ΔΙΔ), <https://www.ggb.gr/node/335>.

Υπουργείο Ανάπτυξης, Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας, Γενική Διεύθυνση Βιομηχανικής και Επιχειρηματικής Πολιτικής, Διεύθυνση Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (2013), *Οδηγός Εφαρμογής Προγράμματος «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II»*, <https://www.ggb.gr/node/335>.

Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας, Γενική Διεύθυνση Βιομηχανικής και Επιχειρηματικής Πολιτικής, Διεύθυνση Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων, Τμήμα Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας, Βελτίωσης της Ανταγωνιστικότητας και Πρόσβασης των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων σε Χρηματοπιστωτικούς Θεσμούς (2017), *Υπουργική Απόφαση ολοκλήρωσης των επενδυτικών έργων του Προγράμματος «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II»*, Οικ.:56063/245/18-5-2017 (ΑΔΑ: ΩΘΥΩ465ΧΙ8-ΚΔΚ), <https://www.ggb.gr/node/338>.

Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας, Γενική Διεύθυνση Βιομηχανικής και Επιχειρηματικής Πολιτικής, Διεύθυνση Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων, Τμήμα Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας, Βελτίωσης της Ανταγωνιστικότητας και Πρόσβασης των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων σε Χρηματοπιστωτικούς Θεσμούς, (2017), *Ex-post αξιολόγηση αποτελεσμάτων προγράμματος «Εξωστρέφεια–Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II»*, <https://www.ggb.gr/el/node/1289>.

Υπουργείο Οικονομίας και Ανάπτυξης, Ειδική Υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα – Επιχειρηματικότητα - Καινοτομία» (ΕΠΑνΕΚ) (2018), *Οδηγός Εφαρμογής Προγράμματος «Επιχειρούμε Έξω»*, <https://www.espa.gr/el/Pages/ProclamationsFS.aspx?item=3708>

Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας, Γενική Διεύθυνση Βιομηχανικής και Επιχειρηματικής Πολιτικής, Διεύθυνση Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (2014), *Υπουργική Απόφαση ένταξης, έγκρισης χρηματοδότησης και απόρριψης έργων του Προγράμματος «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II»*, Οικ.:4503/784/11-4-2014 (ΑΔΑ: ΒΙΗ2Φ-2Φ8), <https://www.ggb.gr/node/336>.

Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας, Γενική Διεύθυνση Βιομηχανικής και Επιχειρηματικής Πολιτικής, Διεύθυνση Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων, Τμήμα Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας, Βελτίωσης της Ανταγωνιστικότητας και Πρόσβασης των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων σε Χρηματοπιστωτικούς Θεσμούς (2015), *Υπουργική Απόφαση παράτασης χρόνου ολοκλήρωσης των επενδυτικών έργων του Προγράμματος «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II»*, Οικ.:86858/689/25-8-2015 (ΑΔΑ: ΨΠΒΧ465ΦΘΗ-ΜΕΟ), <https://www.ggb.gr/node/337>.

Υπουργείο Παραγωγικής Ανασυγκρότησης, Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας, Γενική Διεύθυνση Βιομηχανικής και Επιχειρηματικής Πολιτικής, Διεύθυνση Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων, Τμήμα Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας, Βελτίωσης της Ανταγωνιστικότητας και Πρόσβασης των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων σε Χρηματοπιστωτικούς Θεσμούς (2015), *Υπουργική Απόφαση παράτασης χρόνου ολοκλήρωσης των επενδυτικών έργων του Προγράμματος «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II»*, Οικ.:63206/49/11-6-2015 (ΑΔΑ: ΩΩ0Σ465ΦΘΗ-Α5Λ), <https://www.ggb.gr/node/337>.

Wren C., (2015), “Regional grants: Are they worth it?”, *Fiscal Studies*, Vol. 26/2, pp. 245-275, www.jstor.org/stable/24440021.

Παράρτημα²⁶

Πίνακας 1: Ολοκληρωμένα επενδυτικά σχέδια άνα μέγεθος επιχείρησης

Μέγεθος Επιχείρησης	Επενδυτικά σχέδια		Συνολικός Προϋπολογισμός			Επιχορηγούμενος Προϋπολογισμός			Δημόσια Δαπάνη Ολοκλήρωσης			
	N	%	εκ. €	%	μ.ο. χιλ. €	εκ. €	%	μ.ο. χιλ. €	εκ. €	%	μ.ο. χιλ. €	% Π/Υ
Μικρές και Πολύ Μικρές	354	72.68	28.41	64.04	80.26	27.41	64.19	77.43	11.98	66.15	33.85	42.17
Μεσαίες	99	20.32	11.30	25.47	114.1	10.85	25.42	109.6	4.803	26.51	48.52	42.50
Μεγάλες	34	6.981	4.650	10.48	136.7	4.435	10.38	130.4	1.328	7.331	39.06	28.55

Πηγή: Επεξεργασία πίνακα από Ex-post αξιολόγηση αποτελεσμάτων προγράμματος «Εξωστρέφεια -Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» (2017), Υπουργική Απόφαση ολοκλήρωσης των επενδυτικών έργων του Προγράμματος «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II», Οικ.: 56063/245/18-5-2017 (ΑΔΑ: ΩΘΥΩ465ΧΙ8-ΚΑΚ).

Πίνακας 2: Ολοκληρωμένα επενδυτικά σχέδια άνα κλάδο

Κλάδος	Επενδυτικά Σχέδια		Συνολικός Προϋπολογισμός			Επιχορηγούμενος Προϋπολογισμός			Δημόσια Δαπάνη Ολοκλήρωσης			
	N	%	εκ. €	%	μ.ο. χιλ. €	εκ. €	%	μ.ο. χιλ. €	εκ. €	%	μ.ο. χιλ. €	%πρ/μού
Μεταποίηση	299	61.39	30.32	68.35	101.4	29.22	68.44	97.75	12.62	69.69	42.22	41.63
Εμπόριο	73	14.98	6.14	13.84	84.11	5.915	13.85	81.03	2.17	11.98	29.73	35.34
ΤΠΕ	65	13,35	4,52	10,2	69,6	4,35	10,19	66,96	1,95	10,77	30,02	43,13
Άλλο *	6	1,23	0,52	1,17	86,87	0,5	1,17	83,18	0,21	1,14	34,54	39,76
Επαγγελματικές / Επιστημονικές Δραστηριότητες	29	5.95	1.44	3.26	49.81	1.321	3.09	45.56	0.51	3.261	20.37	40.90
Κατασκευές	10	2.053	0.89	2.011	89.24	0.88	2.064	88.16	0.38	2.066	37.43	41.94
Υγεία	5	1.026	0.52	1.169	103.7	0.51	1.185	101.2	0.19	1.083	39.25	37.84

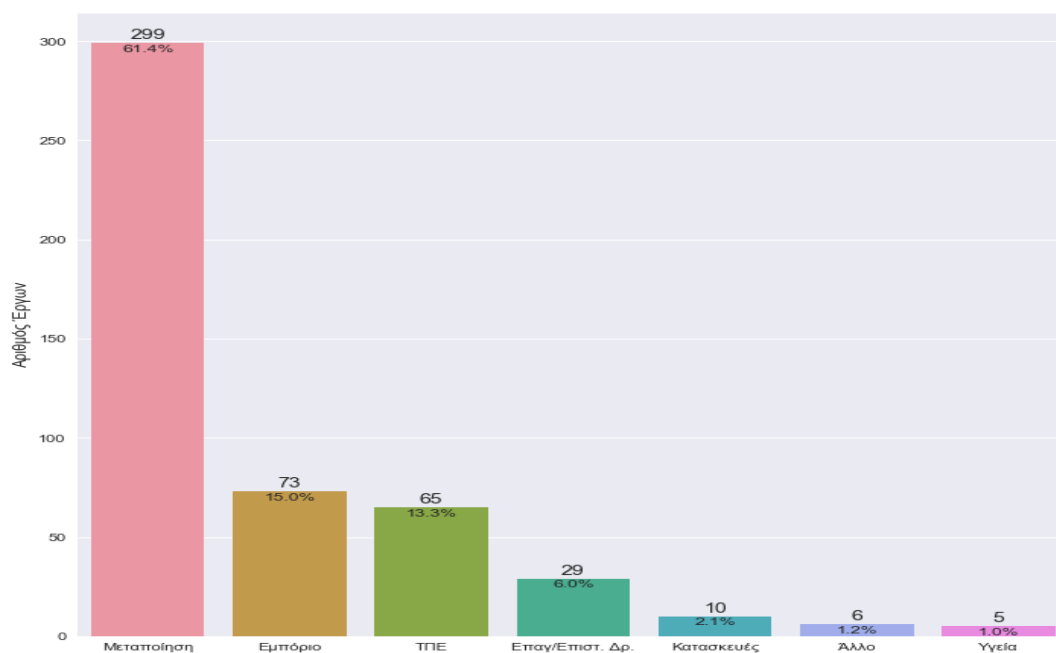
* Στην κατηγορία «Άλλο» εντάσσονται οι ΚΑΔ 01.6 «Υποστηρικτικές προς τη γεωργία δραστηριότητες και δραστηριότητες μετά τη συγκομιδή» (1 έργο), 08.11.11 «Εξόρυξη μαρμάρων και άλλων ασβεστολιθικών λίθων, για μνημεία ή κτίρια» (2 έργα), 38.22 «Επεξεργασία και διάθεση επικίνδυνων απορριμμάτων» (1 έργο), 38.31.12 «Υπηρεσίες αποσυναρμολόγησης αχρηστευμένων ειδών, εκτός σκαφών και πλωτών κατασκευών» (1 έργο) 38.32.29 «Υπηρεσίες ανάκτησης άλλων μεταλλικών πρώτων υλών» (1 έργο).

Πηγή: Επεξεργασία πίνακα από Ex-post αξιολόγηση αποτελεσμάτων προγράμματος «Εξωστρέφεια -Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» (2017), Υπουργική Απόφαση

²⁶ Τα στοιχεία αντλήθηκαν από την Ex-post αξιολόγηση αποτελεσμάτων προγράμματος «Εξωστρέφεια -Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» (2017), Υπουργείο Ανάπτυξης, Γενική Γραμματεία Βιομηχανίας, Γενική Διεύθυνση Βιομηχανικής και Επιχειρηματικής Πολιτικής, Διεύθυνση Στήριξης Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων, Τμήμα Ανάπτυξης Επιχειρηματικότητας, Βελτίωσης της Ανταγωνιστικότητας και Πρόσβασης των Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων σε Χρηματοπιστωτικούς Θεσμούς, <https://www.ggb.gr/el/node/1289>.

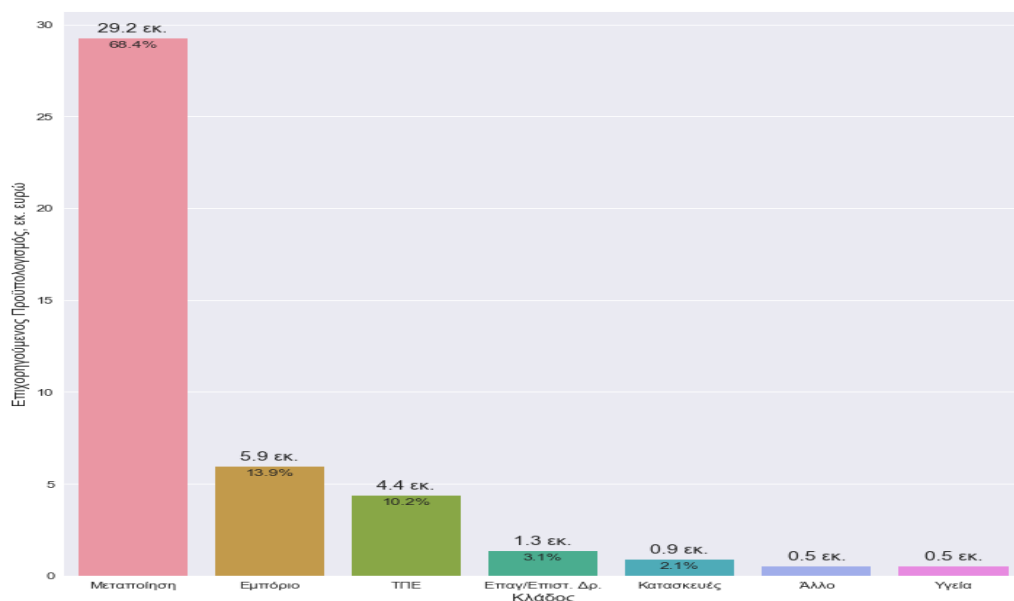
ολοκλήρωσης των επενδυτικών έργων του Προγράμματος «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II», Οικ.: 56063/245/18-5-2017 (ΑΔΑ: ΩΘΥΩ465ΧΙ8-ΚΔΚ).

Διάγραμμα 1: Αριθμός ολοκληρωμένων επενδυτικών σχεδίων ανά κλάδο

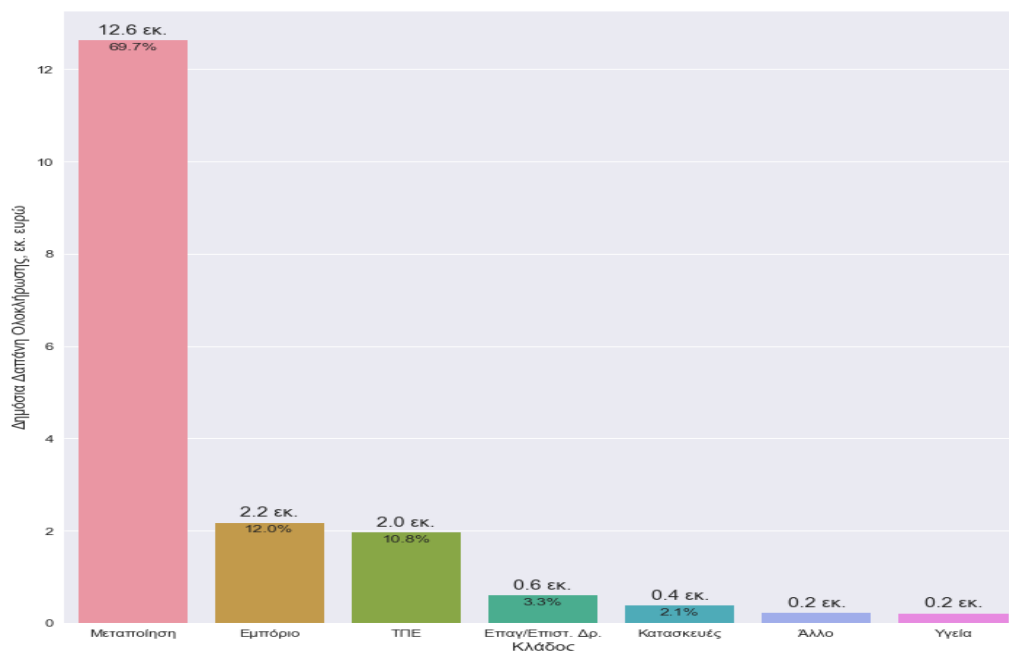
Πηγή: Ex-post αξιολόγηση αποτελεσμάτων προγράμματος «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» (2017).

Διάγραμμα 2: Επιχορηγούμενος προϋπολογισμός ολοκληρωμένων επενδυτικών σχεδίων ανά κλάδο

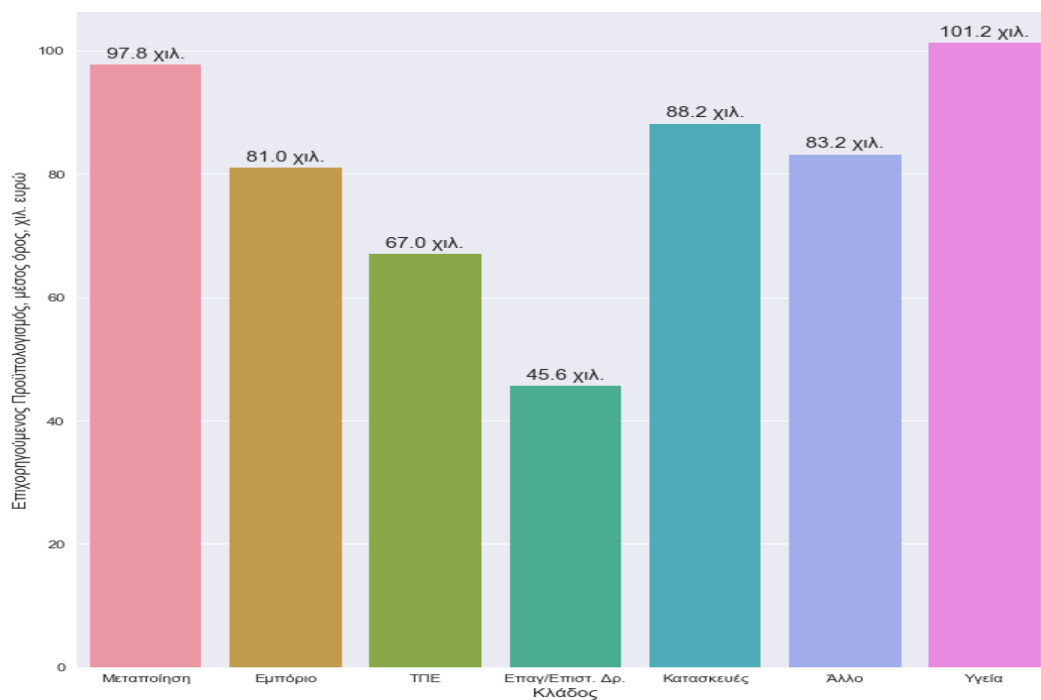
Πηγή: Ex-post αξιολόγηση αποτελεσμάτων προγράμματος «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» (2017).

Διάγραμμα 3: Δημόσια δαπάνη ολοκληρωμένων επενδυτικών σχεδίων ανά κλάδο

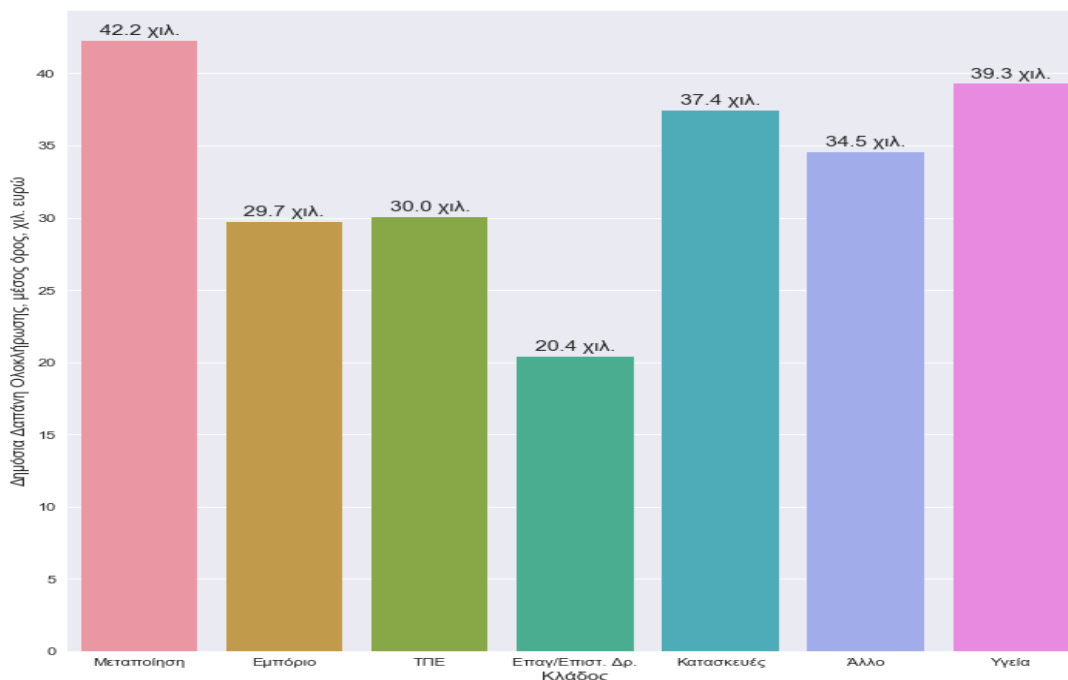
Πηγή: Ex-post αξιολόγηση αποτελεσμάτων προγράμματος «Εξωστρέφεια - Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» (2017).

Διάγραμμα 4: Μέσος Όρος επιχορηγούμενου Π/Υ ολοκληρωμένων επενδυτικών σχεδίων ανά κλάδο

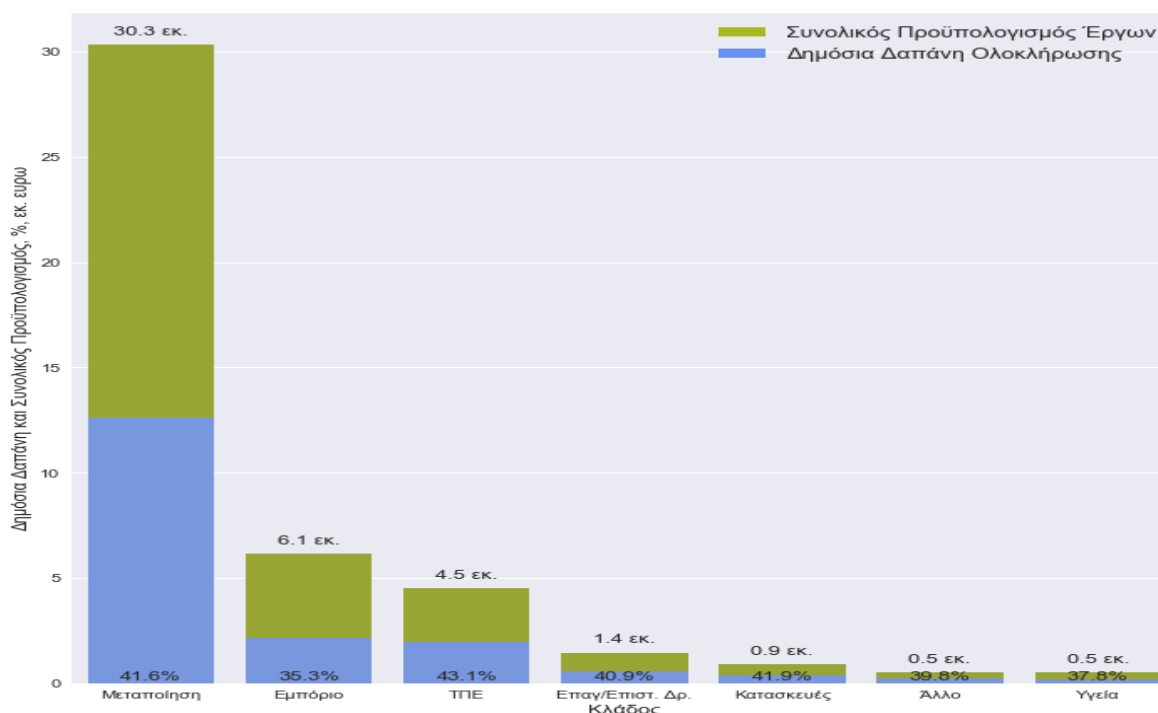
Πηγή: Ex-post αξιολόγηση αποτελεσμάτων προγράμματος «Εξωστρέφεια - Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» (2017).

Διάγραμμα 5: Μέσος Όρος Δημόσιας Δαπάνης ολοκληρωμένων επενδυτικών σχεδίων ανά κλάδο

Πηγή: Ex-post αξιολόγηση αποτελεσμάτων προγράμματος «Εξωστρέφεια - Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» (2017).

Διάγραμμα 6: Δημόσια δαπάνη ολοκληρωμένων επενδυτικών σχεδίων ως % του συνολικού Π/Υ ανά κλάδο

Πηγή: Ex-post αξιολόγηση αποτελεσμάτων προγράμματος «Εξωστρέφεια - Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» (2017).

Πίνακας 3: Ολοκληρωμένα επενδυτικά σχέδια άνα κλάδο και μέγεθος επιχειρήσεων

Κλάδος	Μέγεθος	Επενδυτικά Σχέδια		Συνολικός Προϋπολογισμός			Επιχορηγούμενος Προϋπολογισμός			Δημόσια Δαπάνη Ολοκλήρωσης		
		N	% κλάδου	εκ. €	% κλάδου	μ.ο. γιλ. €	εκ. €	% κλάδου	μ.ο. γιλ. €	εκ. €	μ.ο. γιλ. €	% κλάδου
Άλλο *	Μεγάλες	1	16,67	0,14	26,3	137,07	0,12	23,21	115,86	0,03	34,76	16,77
	Μεσαίες	2	33,33	0,21	40,53	105,62	0,21	42,26	105,46	0,09	47,46	45,81
	Μικρές και Πολύ Μικρές	3	50	0,17	33,17	57,64	0,17	34,53	57,44	0,08	25,85	37,42
Εμπόριο	Μεσαίες	11	15,07	0,92	14,93	83,33	0,87	14,67	78,89	0,3	27,53	13,95
	Μικρές και Πολύ Μικρές	62	84,93	5,22	85,07	84,26	5,05	85,33	81,42	1,87	30,12	86,05
Επαγγελματικές/Επιστημονικές Δραστηριότητες	Μεγάλες	2	6,9	0,12	8,1	58,49	0,12	8,81	58,21	0,03	17,46	5,91
	Μεσαίες	3	10,34	0,17	11,54	55,56	0,16	12,4	54,63	0,08	25,9	13,15
	Μικρές και Πολύ Μικρές	24	82,76	1,16	80,36	48,37	1,04	78,79	43,38	0,48	19,93	80,94
Κατασκευές	Μεγάλες	1	10	0,09	9,68	86,38	0,08	9,08	80,05	0,02	24,02	6,42
	Μεσαίες	1	10	0,15	16,95	151,24	0,15	17,15	151,24	0,07	68,06	18,18
	Μικρές και Πολύ Μικρές	8	80	0,65	73,37	81,85	0,65	73,77	81,29	0,28	35,28	75,4
Μεταποίηση	Μεγάλες	28	9,36	4,07	13,41	145,28	3,89	13,29	138,78	1,16	41,54	9,21
	Μεσαίες	73	24,41	9,01	29,71	123,41	8,65	29,59	118,47	3,89	53,35	30,85
	Μικρές και Πολύ Μικρές	198	66,22	17,25	56,88	87,11	16,69	57,12	84,32	7,57	38,22	59,94
ΤΠΕ	Μεγάλες	1	1,54	0,05	1,2	54,42	0,05	1,15	49,88	0,01	14,96	0,77
	Μεσαίες	6	9,23	0,57	12,57	94,79	0,55	12,62	91,55	0,25	41,2	12,67
	Μικρές και Πολύ Μικρές	58	89,23	3,9	86,23	67,26	3,75	86,23	64,71	1,69	29,12	86,57
Υγεία	Μεγάλες	1	20	0,19	36,24	187,93	0,19	37,13	187,93	0,06	56,38	28,72
	Μεσαίες	3	60	0,28	53,48	92,45	0,26	52,34	88,31	0,12	39,44	60,27
	Μικρές και Πολύ Μικρές	1	20	0,05	10,29	53,35	0,05	10,54	53,35	0,02	21,61	11,01

* Στην κατηγορία «Άλλο» εντάσσονται οι ΚΑΔ 01.6 «Υποστηρικτικές προς τη γεωργία δραστηριότητες και δραστηριότητες μετά τη συγκομιδή» (1 έργο), 08.11.11 «Εξόρυξη μαρμάρων και άλλων ασβεστολιθικών λίθων, για μνημεία ή κτίρια» (2 έργα), 38.22 «Επεξεργασία και διάθεση επικίνδυνων απορριμμάτων» (1 έργο), 38.31.12 «Υπηρεσίες αποσυναρμολόγησης αχρηστευμένων ειδών, εκτός σκαφών και πλωτών κατασκευών» (1 έργο) 38.32.29 «Υπηρεσίες ανάκτησης άλλων μεταλλικών πρώτων υλών» (1 έργο).

Πηγή: Επεξεργασία πίνακα από Ex-post αξιολόγηση αποτελεσμάτων προγράμματος «Εξωστρέφεια - Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» (2017), Υπουργική Απόφαση ολοκλήρωσης των επενδυτικών έργων του Προγράμματος «Εξωστρέφεια - Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II», Οικ.: 56063/245/18-5-2017 (ΑΔΑ: ΩΘΥΩ465ΧΙ8-ΚΑΚ).

Πίνακας 4: Ολοκληρωμένα επενδυτικά σχέδια άνα Περιφέρεια

Περιφέρεια	Επενδυτικά Σχέδια		Συνολικός Προϋπολογισμός			Επιχορηγούμενος Προϋπολογισμός			Δημόσια Δαπάνη Ολοκλήρωσης		
	N	%	εκ. €	%	μ.ο.	εκ. €	%	μ.ο.	εκ. €	%	μ.ο.
					χιλ. €			χιλ. €			χιλ. €
Αν. Μακεδονία & Θράκη	10	2,05	1,1	2,47	109,7	1,1	2,56	109,5	0,44	2,41	43,66
Αττική	242	49,69	20,24	45,63	83,6	19,2	44,96	79,3	8,08	44,58	33,37
Βόρειο Αιγαίο	4	0,82	0,46	1,05	116	0,46	1,09	116	0,21	1,15	52,03
Δυτική Ελλάδα	7	1,44	0,68	1,52	96,5	0,65	1,52	92,6	0,26	1,45	37,65
Δυτική Μακεδονία	25	5,13	2,47	5,57	98,9	2,42	5,68	96,9	1,09	6,01	43,54
Ήπειρος	2	0,41	0,19	0,42	92,6	0,19	0,43	92,6	0,07	0,38	34,15
Θεσσαλία	10	2,05	1,16	2,63	116,4	1,13	2,65	113,3	0,49	2,68	48,51
Ιόνια νησιά	1	0,21	0,02	0,05	23,2	0,02	0,05	23,2	0,01	0,05	9,4
Κεντρική Μακεδονία	144	29,57	13,91	31,36	96,6	13,55	31,73	94	5,83	32,19	40,49
Κρήτη	12	2,46	1,01	2,27	83,9	0,96	2,25	80,1	0,4	2,23	33,68
Πελ/νησος	9	1,85	0,89	2	98,8	0,83	1,95	92,5	0,35	1,92	38,61
Στερεά Ελλάδα	21	4,31	2,23	5,02	106,1	2,19	5,13	104,2	0,9	4,96	42,76

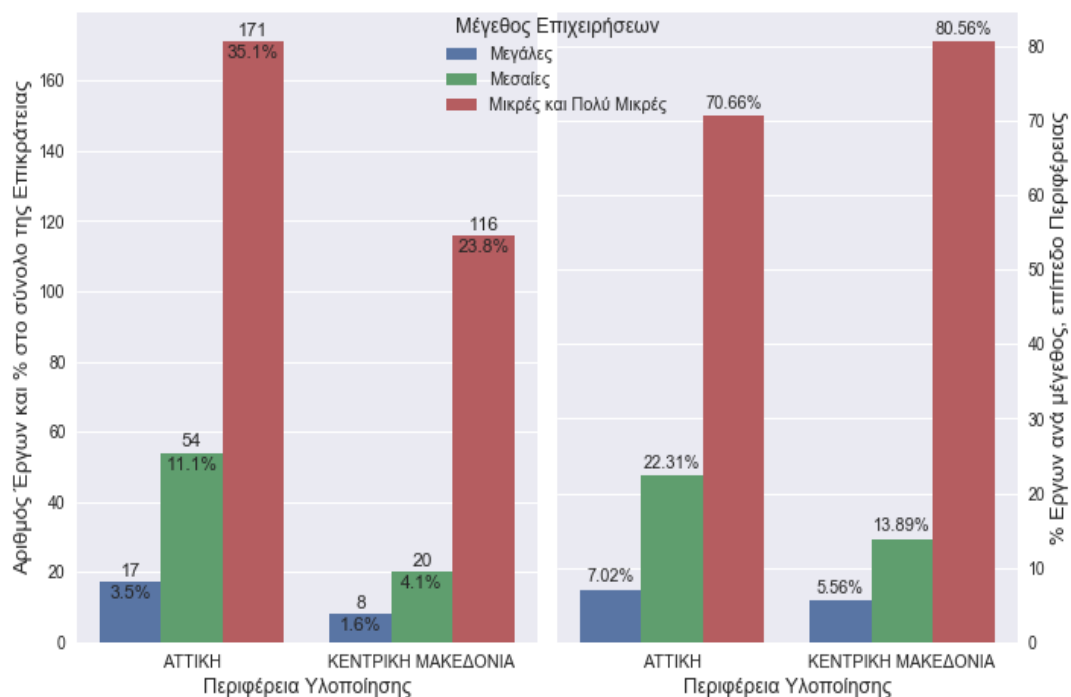
Πηγή: Επεξεργασία πίνακα από Ex-post αξιολόγηση αποτελεσμάτων προγράμματος «Εξωστρέφεια -Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» (2017), Υπουργική Απόφαση ολοκλήρωσης των επενδυτικών έργων του Προγράμματος «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II», Οικ.: 56063/245/18-5-2017 (ΑΔΑ: ΩΘΥΩ465ΧΙ8-ΚΔΚ).

Πίνακας 5: Ολοκληρωμένα επενδυτικά σχέδια άνα Περιφέρεια και μέγεθος επιχειρήσεων

Περιφέρεια	Μέγεθος	Επενδυτικά Σχέδια			Συνολικός Προϋπολογισμός		Επιχορηγούμενος Προϋπολογισμός		Δημόσια Δαπάνη Ολοκλήρωσης	
		N	%	%	%	%	%	%	%	
				Περιφ.						Περιφ.
Αν. Μακεδονία & Θράκη	Μεγάλες	2	0,41	20	0,79	31,8	0,82	31,87	0,58	24
	Μεσαίες	3	0,62	30	0,92	37,04	0,95	36,92	1	41,7
	Μικρές και Πολύ Μικρές	5	1,03	50	0,77	31,16	0,8	31,22	0,83	34,3
Αττική	Μεγάλες	17	3,49	7,02	5	10,96	4,76	10,59	3,37	7,6
	Μεσαίες	54	11,09	22,31	12,95	28,39	12,82	28,51	13,33	29,9
	Μικρές και Πολύ Μικρές	171	35,11	70,66	27,68	60,65	27,38	60,9	27,88	62,5
Βόρειο Αιγαίο	Μεσαίες	1	0,21	25	0,34	32,97	0,36	32,97	0,38	33,1
	Μικρές και Πολύ Μικρές	3	0,62	75	0,7	67,03	0,73	67,03	0,77	66,9
Δυτ. Ελλάδα	Μεγάλες	1	0,21	14,29	0,44	28,73	0,44	28,96	0,31	21,4
	Μεσαίες	2	0,41	28,57	0,59	38,99	0,58	38,24	0,62	42,3
	Μικρές και Πολύ Μικρές	4	0,82	57,14	0,49	32,28	0,5	32,8	0,53	36,3
Δυτ. Μακεδονία	Μεσαίες	2	0,41	8	0,61	10,95	0,63	11,17	0,67	11,2
	Μικρές και Πολύ Μικρές	23	4,72	92	4,96	89,05	5,04	88,83	5,34	88,8
Ήπειρος	Μεγάλες	1	0,21	50	0,23	54,96	0,24	54,96	0,17	44,7
	Μικρές και Πολύ Μικρές	1	0,21	50	0,19	45,04	0,2	45,04	0,21	55,3
Θεσσαλία	Μεγάλες	1	0,21	10	0,38	14,33	0,39	14,72	0,28	10,3
	Μεσαίες	6	1,23	60	1,45	55,21	1,44	54,06	1,52	56,9
	Μικρές και Πολύ Μικρές	3	0,62	30	0,8	30,47	0,83	31,23	0,88	32,8
Ιόνια νησιά	Μικρές και Πολύ Μικρές	1	0,21	100	0,05	100	0,05	100	0,05	100
Κεντ. Μακεδονία	Μεγάλες	8	1,64	5,56	2,31	7,37	2,37	7,47	1,68	5,2
	Μεσαίες	20	4,11	13,89	5,97	19,03	6,06	19,09	6,22	19,3
	Μικρές και Πολύ Μικρές	116	23,82	80,56	23,08	73,6	23,3	73,44	24,29	75,5
Κρήτη	Μεσαίες	1	0,21	8,33	0,24	10,41	0,23	10,03	0,24	10,7
	Μικρές και Πολύ Μικρές	11	2,26	91,67	2,03	89,59	2,03	89,97	1,99	89,3
Πελοπόννησος	Μεσαίες	1	0,21	11,11	0,35	17,66	0,28	14,18	0,29	15,3
	Μικρές και Πολύ Μικρές	8	1,64	88,89	1,65	82,34	1,67	85,82	1,62	84,7
Στερεά Ελλάδα	Μεγάλες	4	0,82	19,05	1,34	26,67	1,37	26,67	0,95	19,2
	Μεσαίες	9	1,85	42,86	2,05	40,74	2,09	40,82	2,24	45,1
	Μικρές και Πολύ Μικρές	8	1,64	38,1	1,64	32,59	1,67	32,52	1,77	35,7

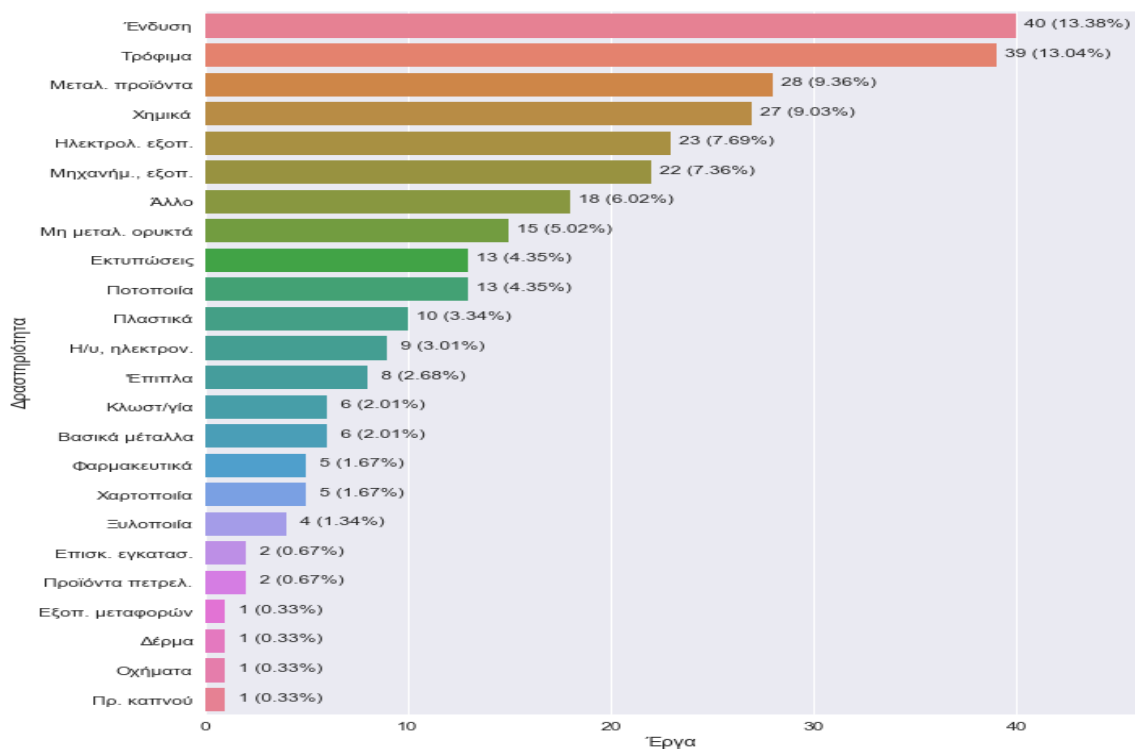
Πηγή: Επεξεργασία πίνακα από Ex-post αξιολόγηση αποτελεσμάτων προγράμματος «Εξωστρέφεια -Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» (2017), Υπουργική Απόφαση ολοκλήρωσης των επενδυτικών έργων του Προγράμματος «Εξωστρέφεια – Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II», Οικ.: 56063/245/18-5-2017 (ΑΔΑ: ΩΘΥΩ465ΧΙ8-ΚΑΚ).

Διάγραμμα 7: Ολοκληρωμένα επενδυτικά σχέδια ανά μέγεθος επιχειρήσεων στις Περιφέρειες Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας

Πηγή: Ex-post αξιολόγηση αποτελεσμάτων προγράμματος «Εξωστρέφεια - Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» (2017).

Διάγραμμα 8: Ολοκληρωμένα επενδυτικά σχέδια ανά δραστηριότητα μεταποίησης

Πηγή: Ex-post αξιολόγηση αποτελεσμάτων προγράμματος «Εξωστρέφεια - Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» (2017).

Πίνακας 6: Ολοκληρωμένα επενδυτικά σχέδια άνα δραστηριότητα μεταποίησης

Δραστηριότητα	Επενδυτικά Σχέδια		Συνολικός Προϋπολογισμός			Επιχορηγούμενος Προϋπολογισμός			Δημόσια Δαπάνη Ολοκλήρωσης		
	N	%	εκ. €	%	μ.ο. χιλ. €	εκ. €	%	μ.ο. χιλ. €	εκ. €	%	μ.ο. χιλ. €
Ένδυση	40	13,38	3,62	11,94	90,55	3,51	11,99	87,63	1,59	12,63	39,85
Τρόφιμα	39	13,04	4,13	13,61	105,82	3,99	13,64	102,23	1,61	12,78	41,36
Μεταλ. προϊόντα	28	9,36	2,70	8,9	96,33	2,61	8,94	93,34	1,13	8,94	40,33
Χημικά	27	9,03	3,51	11,57	129,91	3,40	11,62	125,79	1,51	11,94	55,84
Ηλεκτρολ. εξοπ.	23	7,69	2,20	7,24	95,5	2,13	7,29	92,62	0,92	7,26	39,87
Μηχανήμ., εξοπ.	22	7,36	2,53	8,34	114,99	2,47	8,45	112,27	1,09	8,64	49,59
Άλλο	18	6,02	1,21	3,98	67	1,12	3,84	62,3	0,49	3,91	27,43
Μη μεταλ. ορυκτά	15	5,02	1,42	4,67	94,47	1,31	4,48	87,21	0,54	4,29	36,11
Εκτυπώσεις	13	4,35	1,30	4,3	100,22	1,20	4,11	92,42	0,49	3,86	37,53
Ποιοποιία	13	4,35	1,25	4,13	96,41	1,24	4,23	95,05	0,56	4,42	42,93
Πλαστικά	10	3,34	1,26	4,17	126,38	1,26	4,3	125,69	0,57	4,48	56,56
Η/υ, ηλεκτρον.	9	3,01	0,87	2,86	96,41	0,85	2,91	94,48	0,38	3,01	42,19
Ύφασμα	8	2,68	0,79	2,61	98,94	0,76	2,61	95,2	0,34	2,71	42,84
Κλωστ/γία	6	2,01	0,35	1,15	58,19	0,33	1,13	55,21	0,15	1,21	25,42
Βασικά μέταλλα	6	2,01	0,72	2,38	120,26	0,70	2,39	116,67	0,27	2,11	44,5
Φαρμακευτικά	5	1,67	0,92	3,04	184,3	0,86	2,96	172,93	0,34	2,65	67
Χαρτοποιία	5	1,67	0,29	0,95	57,83	0,29	0,98	57,14	0,13	1,02	25,71
Ξυλοποιία	4	1,34	0,42	1,37	104,01	0,41	1,41	102,69	0,18	1,46	46,21
Επισκ. εγκατασ.	2	0,67	0,15	0,49	73,95	0,14	0,49	71,59	0,06	0,5	31,45
Προϊόντα πετρελ.	2	0,67	0,31	1,03	156,06	0,31	1,07	156,06	0,12	0,94	59,48
Εξοπ. μεταφορών	1	0,33	0,04	0,14	42,1	0,04	0,14	42,1	0,02	0,15	18,94
Δέρμα	1	0,33	0,06	0,19	57,95	0,06	0,2	57,95	0,03	0,21	26,08
Οχήματα	1	0,33	0,17	0,55	165,59	0,13	0,44	128,45	0,06	0,46	57,8
Πρ. καπνού	1	0,33	0,12	0,39	118,4	0,12	0,39	115,4	0,05	0,41	51,93

Πηγή: Ex-post αξιολόγηση αποτελεσμάτων προγράμματος «Εξωστρέφεια - Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II» (2017) και Υπουργική Απόφαση ολοκλήρωσης των επενδυτικών έργων του Προγράμματος «Εξωστρέφεια - Ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων II», Οικ.: 56063/245/18-5-2017 (ΑΔΑ: ΩΘΥΩ465ΧΙ8-ΚΑΚ).